

WOORD VOORAF

Wim van der Elst, voorzitter

3

ARCHIEFAANWINSTEN**NAJAAR 2010 – VOORJAAR 2011**

Mariet Calsius

5

LIEF & DAAD

LIEFDADIGHEID BIJ BRUSSELSE VERENIGINGEN

Charlotte Debroux

9

AMVB GAAT DIGITAAL

PUBLIEKSMOMENT 9 DECEMBER 2010

Stephanie Aertsen

25

AMVB GAAT DIGITAAL

NAAR DIGITALE DUURZAAMHEID VOOR MINIORGANISATIES

Stephanie Aertsen en Dirk Derom

37

**EEN REPRESENTATIEVE SELECTIE
THEATERKOSTUUMS VAN HET
THEATERCOLLECTIEF DITO'DITO**

Patricia Quintens

41

**ARCHIEVENOVERZICHT VAN HET AMVB
VIA DE WEBSITE**

Mariet Calsius

55

**EENAKTERFESTIVAL OM HET
URBAIN MUYLDERMANSJUWEL 1986**

Vincent Vandaele

73

VTI

VLAAMS THEATERINSTITUUT

Bart Magnus

77

WOORD VOORAF

Wim van der Elst, voorzitter

Erfgoeddag 2011 Armoede Troef. Van de Marollen naar de Borinage...

Het AMVB knoopte terug aan bij een traditie en nam deel aan de Erfgoeddag. Het thema was dit keer niet voor de hand liggend. Op een inspiratiedag bij FARO op 15 september 2010 werd er op gewezen dat wat we weten over armoede in het verleden vooral uit de pen van de rijkere klasse komt. De armen zelf hebben weinig getuigenissen nagelaten. Dat is ook te merken in het bronnenmateriaal van het AMVB. Die hebben grotendeels betrekking op de Vlaamse aanwezigheid via allerlei culturele verenigingen, waarvan het lidmaatschap geen evidentie was voor de laagste bevolgingsklassen, al waren die in Brussel een eeuw geleden zeker nog overwegend Vlaams van oorsprong. Soms treft men wel vormen van solidariteit aan, al dan niet gebaseerd op een gemeenschappelijke streek van herkomst.

Soms kan echter ook uit ambtelijke documenten onverwachts en tussen de regels iets vernomen worden. Bij kinderarbeid in de 19^e eeuw denkt men automatisch aan schrijvende tekeningen van meisjes in Gentse textiel fabrieken, of jongens die in de koolmijnen wagentjes voortduwen door gangen waar voor een volwassene geen plaats was. Niet bepaald beelden die men met Brussel in verband zou brengen. En toch...

In het Bulletin Communal, met de verslagen van de Gemeenteraad van de Stad Brussel, verscheen lange tijd ook ieder jaar een 'compte moral' van de verschillende Godshuizen, voorlopers van de Openbare Onderstand, thans OCMW. In 1856 wordt met een zekere trots gemeld dat het 'Hospice des Enfants trouvés et abandonnés' erin geslaagd is het jaar tevoren 47 kinderen te plaatsen in gemeenten van Henegouwen als Charleroi, Gilly, Fleurus, Couillet, om er in de steenkoolmijnen te werken. Daarnaast stuurden de Weeshuizen er ook nog 12 en tenslotte nog 19 die ten laste van de 'Weldadigheid' waren. Dat moet zeker het resultaat van een georkestreerde wervingscampagne geweest zijn. In 1857 is er andermaal sprake van 18 vondelingen van 11 tot 16 jaar, naast 6 wezen en 9 jongens ten laste van de Weldadigheid, die het jaar daarvoor zonder pension werden 'uitbested'. En men bekent kleur: 'Cette mesure, qui a procuré un placement favorable à des pensionnaires figurant parmi les plus indisciplinables, et leur a garanti une existence assurée dans l'avenir, a encore eu pour résultat

ARCHIEFAANWINSTEN

NAJAAR 2010 – VOORJAAR 2011

Mariet Calsius

Het getrouwe overzicht van de aanwinsten voor het AMVB zal in onze 10e jaargang ook niet ontbreken. We vallen meteen binnen met de archieven die net voor de jaarwisseling werden overgedragen.

U hebt het ongetwijfeld gehoord dat de paus van de Belgische populaire muziek **Jari Demeulemeester** van een welverdiende rust geniet. Ongetwijfeld duikt hij nog op in de geschiedenis van de Brusselse Vlamingen. Het AMVB had de kans om tijdig zijn archief uit zijn bureau in de vertrouwde AB te schonen en te selecteren. Het blijft toch een zevental strekkende meter. De bewaarbibliotheek kon dankzij hem ook aangevuld worden met heel wat recente geschiedenisliteratuur en Brusselboeken. De enorme collectie van langspeelplaten en cd's bleef deels in de AB of vond onderdak in het Muziekcentrum. De inventarisatie in het AMVB kan beginnen.

Eveneens net voor de jaarwisseling werd het archief van **Gemeenschapscentrum Nekkersdal** (Laken) overgedragen. Ook weer goed voor een 40-tal meter. Het betreft zowel het archief van het gemeenschapscentrum als dat van de sociaal-culturele raad en het trefcentrum.

Na de jaarwende stond het AMVB klaar om het archief van **Gemeenschapscentrum De Markten** (Brussel centrum) in ontvangst te nemen. Ook hier weer een veertigtal meter van een vrijwel volledig archief van een gemeenschapscentrum en voorgangers.

Het **Brussels Sociaal-Cultureel Netwerk** (BSCN) was een campagneproject waarin het Vlaamse Brusselbeleid de aanwezigheid van sociale en sociaal-culturele voorzieningen in de hoofdstad onder de aandacht wilde brengen. Het werd in 2007 onder Citizenne opgestart en in 2009 voortgezet onder de vleugels van de VGC-Dienst Gemeenschapscentra. De centralisatie van de administratieve diensten van de VGC gaf aanleiding tot grote opruimacties in alle mogelijke panden. BSCN was ondergebracht in De Kattepoel. Aangezien het om een afgerond project gaat werd het archief van de campagne overgedragen aan het AMVB.

Zoals u ondertussen al weet kunnen archieven variëren van één omslag tot eendeloos veel meters archiefdozen. Die kleine overdrachten zijn echter niet van minder belang om het cultuurleven van de Vlamingen in de hoofdstad te stofferen.

de dégrever l'administration de la charge assez considérable de pourvoir à l'entretien de ces enfants.' Want die kinderen werden kosteloos toevertrouwd aan pleeggezinnen die zelf de povere lonen opstrekten die in de koolmijnen betaald werden. Er waren er die van drie tot vijf frank per dag verdienden... Er wordt wel beweerd dat ze deel uitmaakten van de mijnwerkersfamilies, en dat kan wel zijn, maar het zal toch niet uit liefdadigheid geweest zijn dat ze opgevangen werden. Er wordt zelfs gezegd dat de vraag zo groot is dat men niet genoeg jongens kan vinden met een gezondheid die goed genoeg is om in de mijnen te werken. Dat komt jaar na jaar terug, maar de aantallen slinken: in 1857 nog 8 en 5 wezen, in 1858 vond men er slechts 2 geschikt, in 1859 4 maar dan wel van 14 tot 16 jaar oud, in 1860 weer maar 2, en de jaren daarna blijkbaar geen meer hoewel de vraag groot bleef. Men meldt ook dat de kinderen zich 'in het algemeen' goed gedragen. In 1861 wel 'à l'exception seulement de deux ou trois qu'il a fallu menacer de l'intervention de la police locale, pour les empêcher de s'écarter de la bonne voie.' En als een soort zegbulletin wordt jaar na jaar herhaald hoe ze stilaan genoeg verdienen om in hun levensonderhoud te voorzien, en zelfs wat kunnen sparen voor de toekomst... Om uiteindelijk zelfstandig te gaan leven en 'quelques-uns de ces jeunes gens, devenus majeurs, ont trouvé l'occasion de se marier dans les localités où ils se trouvaient.'

Andere tijden, andere zeden. Laat ons toch maar eens stilstaan bij die Brusselse 'ketjes' met hun spreekwoordelijke vrijheidszin, die in de Borinage terecht kwamen in de mijnschachten en nog amper het daglicht konden zien...

Alexander Notenbaert vulde zijn bestand in het AMVB verder aan en schonk ook een kleine, maar mooie verzameling van verkoopscatalogi voor de jaren 1942-1969. Het is een reeks catalogi afkomstig van verschillende Brusselse kunstgaleriën en in beperkte mate van een aantal tentoonstellingen georganiseerd door de gemeente Etterbeek of andere. Het betreft o.m. kunstenaars als Karel Appel, Emile Claus, Roel d'Haese, José Storie. Galeriestelsels als La Petite Galerie, Galeriestelsel de l'Art Belge of Palais des Beaux-Arts zijn de grote vertegenwoordigers in de reeks.

Via onze voorzitter droeg Jules E. Roland uit Neder-Over-Heembeek ook nog een aantal archieven over. Het archief betreffende het **CCB / Cultureel Centrum Brussel, Neder-Over-Heembeek** is niet het eigenlijke archief van deze vereniging, maar behelst de publicaties die de laatste decennia werden uitgegeven. Het CCB zelf groeide uit de vereniging Onze Kunst, actief in Neder-Over-Heembeek, en lag mee aan de basis van de Jeugdclub The Gloomy en het Jeugdatelier De Uil. Ook hiervan werden de archieven overgedragen.

Tenslotte zijn er ook nog aanvullingen op archieven of nieuwe deelarchieven overgedragen door getrouwe archiefvormers: **Yvo J.D. Peeters, KWB Ganshoren en De Noordstar**. Deze laatste is alleszins een mooie afsluiter, want het tweede guldenboek werd aan het AMVB overgedragen.

Een ander omvangrijk bestand dat werd overgedragen is de bibliotheek van **Leo Lindemans**. Hij overleed in 2008. Leo Lindemans was van 1958 tot 1981 volksvertegenwoordiger en senator voor de CVP. Hij zette zich actief in voor de positie van de Vlamingen in Brussel en was na W.O. II betrokken bij allerlei initiatieven. Hij zat o.m. in het bestuur van het VKB en van de VVB. Het pas overgedragen gedeelte betreft vooral zijn interesse en die van zijn vader – Jan Lindemans – in lokale geschiedenis en genealogie. Het is een mooie aanvulling op de bewaarbibliotheek.

(Deze lijst werd afgesloten op 31 maart 2011)

Jeugdhuis The Gloomy, Neder-Over-Heembeek [BE AMVB 208]

LIEF & DAAD LIEFDADIGHEID BIJ BRUSSELSE VERENIGINGEN

Charlotte Debroux

Mocht het aan u zijn voorbijgegaan, 1 mei was het weer erfgoeddag met dit jaar als thema Armoe Troef.¹ In het AMVB opende op 1 mei de tentoonstelling *Lief en Daad, over liefdadigheid bij Brusselse verenigingen*. In de maand mei wordt het internationaal redrijkerscongres in Brussel gehouden. Redrijkerskamers uit Vlaanderen en Nederland komen op dit meerdaags congres samen en het AMVB verwelkomt hen op 22 mei. De combinatie van de erfgoeddag en het redrijkerscongres zorgden dat het AMVB zich zou focussen op de liefdadigheid bij de Brusselse Redrijkerskamers. Tijdens het onderzoek werd beslist om ook enkele andere archieven uit hun dozen te lichten: twee verenigingen van Onderlinge Bijstand, Troost in nood en Zoekt uw welzijn en Kindergeluk dat Brusselse kinderen alle kansen wil geven.

Uit de dozen lichten is vooral symbolisch gesproken, want sinds het digitaliseringproject van 2010 zijn de verslagboeken en ledenbladen uit de archieven gedigitaliseerd en dus veel gemakkelijker te raadplegen.² De gedigitaliseerde documenten vormen de basis voor het onderzoek van deze tentoonstelling. In dit artikel zullen we kort de verenigingen schetsen en hun liefdadigheidsinitiatieven toelichten.

KTV De Noordstar- Redrijkerskamer De Leliebloem Ontstaan

Op 12 november 1872 wordt onder impuls van Pieter Defreyne en Justin Delcroix De Noordstar gesticht. Het doel van de nieuwe vereniging is om toneelvoorstellingen, prijskampen, letterkundige oefeningen en voordrachten te organiseren. Zo wil ze beschavende en vaderlandse denkbeelden onder het volk verspreiden en bijdragen tot de verheerlijking van het Nederlands, de versterking van de vaderlandse geest en de verdediging van de vaderlandse zeden. Haar doel wordt onderstreept in haar spreuk 'Volksverlichting'. In 1922 richt de Noordstar op vraag van koning Albert I opnieuw een Landjuweel in, naar analogie met de wedstrijd tussen de redrijkerskamers in de 15^e en 16^e eeuw. Vanaf de jaren 1920 is het de prijs voor het beste amateurtoneelgezelschap.

¹ Meer informatie over erfgoeddag vindt u jaarlijks op www.erfgoeddag.be.

² Alle verslagen van voor 1940 uit de verslagboeken kan u raadplegen via de Adlibcatalogus op www.amvb.be. In het topic digitale bronnen leest u daar alles over de digitalisering in het AMVB. Verslagen van na 1940 kunnen enkel in de leeszaal van het AMVB worden geraadpleegd omwille van auteurs- en privacyrechten.

De Noordstar krijgt ter ere van haar 125-jarig bestaan in 1997, de titel van Rederijderskamer toegewezen en ze neemt de naam van Rederijderskamer De Lelieblomme over. Over De Lelieblomme is, behalve dat ze bestaan heeft, weinig geweten. Het gaat om een andere kamer dan de rederijderskamer De Lelie, die samen met De Violet het Mariacranske vormt in 1506³ Volgens Luc Collin, huidig voorzitter, heeft De Noordstar gevraagd aan De Fontaine in Gent⁴ om de naam van de Lelie te mogen gebruiken. Dit zou niet voor problemen zorgen omdat die later pas samen-smelt tot het Mariacranske en voorheen wel een onafhankelijke kamer is⁵

Drie afdelingen die aan liefdadigheid doen

De Noordstar is van alle rederijderskamers het meest bedrijvig op vlak van liefdadigheid. Het logo op hun ledenblad bewijst het belang van liefdadigheid naast de toneelactiviteiten, want naast de eigen spreuk volksverlichting prijkt liefdadigheid op de prent (zie afbeelding). In de loop der jaren richt De Noordstar drie afdelingen op die steun verlenen aan behoeftigen:

- ➔ Liefdadigheidsafdeling;
- ➔ Afdeling Onderlinge Bijstand;
- ➔ Steunfonds Spelende Leden, later Steunfonds Magdelijns.

Liefdadigheidsafdeling

In 1884 wordt de liefdadigheidsafdeling opgericht door voorzitter Pieter Defreyne. De afdeling ondersteunt de eigen leden die het moeilijk hebben, maar ook buitenstanders, vaak 'schamele armen' genoemd. Ze verleent hen materiële bijstand in de vorm van brood, vlees en kolen⁶ De afdeling beheert de liefdadigheids- of armenkas. Die kas wordt gespijsd door de bankbriefjes die per post worden opgestuurd en door de geldomhalingen die volgen op elke vergadering. De opbrengsten van die omhalingen verschijnen wekelijks in het ledenblad. Soms volgt er voor de omhaling een zangstonde, die een extraatje moet binnenbrengen. Die zangpartijen hebben ook buiten de vergaderingen plaats, bijvoorbeeld op feesten of in cafés. Ook die inkomsten verschijnen in het ledenblad⁷

De Noordstar organiseert in 1899 een tombola ten voordele van de liefdadigheidsafdeling. Prijzen worden geschonken door leden, vanuit hun zolder of uit hun win-

kel, en vervolgens worden leden aangespoord om lotjes te verkopen. Bij de afrekening van de opbrengsten gaat een deel rechtstreeks naar de 'schamele armen'⁸ Ook later volgen er nog tombola's om de kas te spijzen. Soms storten afdelingen hun winsten in de liefdadigheidskas, bijvoorbeeld de foorkomiteit in 1924. Een andere bron van inkomsten voor de liefdadigheidskas is het inzamelen van afgedankt tin. Tin had vroeger een grotere waarde – al is die ook al tanende bij de overgang van de 19^e naar de 20^e eeuw. Omdat tin gemakkelijk te smelten en opnieuw te bewerken is, kan dat afval van tin verkocht worden om iets nieuws van te maken.⁹

De afdeling ondersteunt ook specifieke armen in een schrijnende situatie zoals een gezin met verscheidene kinderen dat in een gammel huisje woont in 1931: '...waarlijk 't gansche blad van onzen kring zou veel te klein zijn om de groote ellende en al de ontberingen te beschrijven van deze talrijke kroost, dat een enkel kamertje bezit dat tevens als eetkamer, werkkamer, slaapkamer enz. moet dienen.' Hierna volgt nog veel over de erbarmelijke situatie van dit gezin, ze sluiten af met een oproep voor kleren en geld voor deze familie.¹⁰ Toch komt niet iedereen in aanmerking om door De Noordstar gesteund te worden als schamele arme. Om misbruik te voorkomen moeten leden armen voordragen die de steun van de liefdadigheidsafdeling kunnen gebruiken.¹¹ Naast individuele gevallen steunen ze ook andere verenigingen, zoals Kindergeluk, dat de levensstandaard van de Brusselse kinderen tracht te verhogen.¹² Kindergeluk organiseert een wisselbeker om de verenigingen die het meeste geld inzamelen te huldigen. Op 28 oktober 1933 prijkt De Noordstar op de derde plaats, de Koninklijke Zang- en Toneelmaatschappij De Verbroedering zamelt het meeste in.¹³ In de jaren 1950 komt Kindergeluk zelf omhaling doen tijdens de voorstellingen van De Noordstar.¹⁴

Afdeling Onderlinge Bijstand

In 1903 wordt aanvullend op de werking van de liefdadigheidsafdeling een afdeling van Onderlinge Bijstand opgericht.¹⁵ Leden die ziek of werkloos vallen kunnen rekenen op een vergoeding mits ze lid zijn van de afdeling, hun maandelijkske

⁸ BEAMVB078_NoordstarBr_LB_1899, p. 20.

⁹ Telefoongesprek met Phillip Probst, secretaris van de Vlaamse Tinvereniging en mail van Johan David van het Museum voor Oude Technieken. Vergelijk ook met de inzameling van tin door het leger tijdens de Wereldoorlogen. Het tin werd toen gebruikt in legeringen om wapens te maken.

¹⁰ BEAMVB078_NoordstarBr_LB_1931, p. 4.

¹¹ AERTS, *Op. cit.*, p. 187.

¹² BEAMVB078_008_NoordstarBr_VB, p. 23. Meer over Kindergeluk leest u ook verder in dit artikel.

¹³ BEAMVB078_NoordstarBr_LB_1933, p. 5.

¹⁴ BEAMVB078_011_NoordstarBr_VB, p. 9 en elke maand erna.

¹⁵ Algemene informatie over Onderlinge Bijstand krijgt u verder in dit artikel.

Algemeene rekeningen der Liefdadigheidsafdeeling

(Gesloten op 31 December 1922)

ONTVANGSTEN :

	In kas	.Fr.
Giften en rondhalingen		3488.28
Verkoop van tin en gazetten		994.11
Toelage van het Foorkomiteit		50.24
Rondgehaald op onze zittingen en vertooningen		100.00
Koepons en uitwisseling van een aandeel der Stad Brussel		2053.54
		154.88
Samen		6841.05

UITGAVEN :

Schamele armen	835.00
Liefdadigheidswerken	339.64
Bons voor eetwaren	289.15
Kinderfeest	324.81
Kinderen naar de schoolkolonie	1100.00
Drukwerken	52.50
Deelneming aan huldebewijs	100.00
Kleine kosten	38.70
Aankoop van 10 aandelen van de leening Oorlogsschade 1922	2475.00
Samen	5554.80
Blijft in kas in geld	1286.25
Te samen	6841.05

Overzicht van de inkomsten en uitgaven van de liefdadigheidsafdeling van De Noordstar, 1922 [BE AMVB 078]

bijdrage betalen en de zittingen bijwonen.¹⁶ In 1904 is de maandelijkse bijdrage 50 cent en krijgt het zieke of werkloze lid een dagelijkse vergoeding van 75 cent de eerste drie maanden en van 1 frank de volgende drie maanden. Na de oorlog verschijnt in 1921 in het ledenblad een oproep om de afdeling Onderlinge Bijstand niet te vergeten. De oorlog deed het ledental sterk dalen, maar de afdeling blijft bestaan en hetzelfde werk doen. In de oproep vraagt ze de leden zich niet te generen als ze al bij een andere instelling zijn ingeschreven, zoals de mutualiteiten, want de vergoedingen van de afdeling van de Noordstar komen daarbovenop. Blijkbaar zonder al te veel resultaat. In 1923 gaan er tijdens de Raad van Bestuur namelijk stemmen op om de afdeling af te schaffen.¹⁷ De leden van de afdeling zijn nooit op de bestuursvergaderingen aanwezig, tot ergernis van het algemene bestuur. In 1924 duikt de afwezigheid van de afdeling nog eens op in de verslagboeken, erna lijkt ze definitief opgedoekt.

Steunfonds Spelende Leden

Vanaf 1921 wordt er ook melding gemaakt van het Steunfonds der spelende leden. Onder de spelende leden vallen leden van het algemeen bestuur, bestuursleden van de liefdadigheidsafdeling, bestuursleden van de afdeling Onderlinge Bijstand, figuranten en toneelspelers en ook werkende leden die activiteiten helpen organiseren.¹⁸ Het steunfonds financiert vooral (deels) de verplaatsingen van de toneelspelers, naar wedstrijden en dergelijke. Eind 1923 sterft algemeen voorzitter van De Noordstar, Joris Magdelijns en wordt het steunfonds spelende leden omgevormd tot het Steunfonds Magdelijns. Het fonds leeft voornamelijk van giften, daarnaast worden diners en bals georganiseerd om de kas te vullen.

Andere activiteiten

In de jaren 1980 sticht voorzitter Mientje Pelozie van De Noordstar 'Beter Leven te Brussel'. Deze groepering wil hulp bieden aan noodlijdenden. Tot het actiecomité behoren naast De Noordstar ook De Verbroedering en individuen zoals Roger Vandevoorde van het CBA en Wilfried Thielemans van de NCC. Het comité ontstaat in de strenge winter van 1985, wanneer het besef groeit dat er iets moet gebeuren voor de armen van bij ons. Daarom richt het comité zich op de volkswijken rond het Justitiepaleis en de buurten van de benedenstad. Het is de bedoeling dat mensen en verenigingen 'hun hart openstellen' voor de mensen die het moeilijk hebben. De Noordstar geeft twee benefietvoorstellingen van *De verloofde van mijn vrouw* zodat 'onze Brusselse-misერიემensjes beter zouden leven!'.¹⁹ Dankzij de

¹⁶ BEAMVB078_NoordstarBr_LB_1903, p. 22.

¹⁷ BEAMVB078_008_NoordstarBr_VB, p. 7.

¹⁸ BEAMVB078_NoordstarBr_LB_1923, p. 15.

¹⁹ BEAMVB078, mapje Beter leven te Brussel, persconferentie 1 oktober 1985 in De Beurs.

steun van sponsors, die de kosten op zich nemen, brengen de voorstellingen meer dan 131.800 BEF op. 120.000 BEF wordt onmiddellijk doorgegeven aan drie organisaties: Buurtwerken van de Noordwijk (60.000), Buurtwinkel uit de bijstandswijk (40.000) en Poverello uit de Marollen (20.000). De rest zal volgen...²⁰

KTV De Wijngaard – Rederijderskamer 't Mariacranske Ontstaan

In 1507 ontstaat de rederijderskamer 't Mariacranske door het samensmelten van de oude rederijderskamers de Lelie en de Violet. In tegenstelling tot wat sommige bronnen beweren ontstaat de Rederijderskamer pas in 1507 en niet in 1353.²¹ Minnellyck Accoord luidt het devies van de nieuwe kamer. In het oude blazoen wordt de samensmelting en de devotie aan Maria gesymboliseerd met het beeld van Maria omringd door een krans van lelies en viooltjes. Er is een sterke band met het Broederschap der zeven weeën van Maria, dat in 1499 werd opgericht door Jan Smeken van De Lelie.²²

Enkele leden van 't Mariacranske stichten in 1657 Compagnie de Wijngaard die zich meer toelegt op toneelvoeringen dan op het schone woord. Volgens de standregels van de Wijngaard uit 1872, de website van de Wijngaard vandaag en verschillende werken ontstond de Wijngaard als opvolger van het Mariacranske.²³ Cyriel De Baere en ook recent onderzoek ontkrachten dit.²⁴ De Franse overheersing betekende een tijdelijke stopzetting van de activiteiten, maar onder de Hollandse regering kende De Wijngaard een grote bloei. Het is pas in 1821 dat de rederijderskamer en de compagnie samensmelten en dat de befaamde naam van Mariacranske kan worden toegevoegd.²⁵

²⁰ BEAMVB078, dossier Beter leven te Brussel.

²¹ Het is Luyten die meent dat Minnellyck Accoord het stichtingsjaar van 't Mariacranske verbergt, wanneer je de Romeinse cijfers bijeenzet, bekom je 1353. Cyriel De Baere ontkracht de theorie als eerste in: DE BAERE (Cyriel). 'De Brusselsche Kamers van Rhetorica.' In: *Eigen Schoon en De Brabander*, jg. 24 (1941), p.10.

²² De zeven smarten van Maria zijn: Simons voorspelling, de vlucht naar Egypte, het achterblijven van Jezus in de tempel, de ontmoeting van Jezus en Maria op de kruisweg, de dood van Jezus aan het kruis, de afneming Jezus' lichaam van het kruis en de graflegging.

²³ BE AMVB188, standregels 1872; www.wijngaardtheater.be

²⁴ DE BAERE, *Op. cit.*, p. 10. MUZZALUPPO (Anna-Maria). *De Brusselse Rederijderskamers in de zeventiende en achttiende eeuw. De rederijderskamers 'Het Mariacranske' en 'De Wijngaert'*. Onuitgegeven Masterproef, KUL. Leuven, 2009, p. 45.

²⁵ DE BAERE, *Op. cit.*, p. 12. DRIESMANS (Igor) en QUINTENS (Patricia). *Hoog waait de vlag. Banistiek van Vlaamse verenigingen in het Brusselse tijdens de negentiende en twintigste eeuw*. Brussel, 2002, p. 163-164. SLEIDERINK (Remco). 'Door Fama's stem vermaerd. De geschiedenis van de Brusselse rederijderskamer 't Mariacranske.' In: DE LEEUW (Rick) e.a. *Rederijderskamer 't Mariacranske. 500 jaar aan het woord*. Roeselare, 2007, p. 32-33.

Koninklijke Toneelvereniging
DE NOORDSTAR BRUSSEL
Benefietoptredens ten voordele van
EIGEN NOODLIJDENDEN

Maandag 3 juni 1985 te 20 uur

Dinsdag 4 juni 1985 te 20 uur

opvoering van het spetterend blijspel

"DE VERLOOFDE VAN MIJN VROUW"
door Otto Schwarz en Georg Lengbach

Algemene leiding : Willy Van Cauwenbergh

in de
KONINKLIJKE VLAAMSE SCHOUBURG
Lakensestraat 146 1000 BRUSSEL

Algemene
Toegangsprijs
200 Fr

De Verbroedering helpt mee!

Flyer voor de benefietopvoering van De Noordstar i.s.m. De Verbroedering, 1985
[BE AMVB 078]

Liefdadigheid

De Wijngaard heeft geen aparte afdeling die zich met liefdadigheid bezighoudt. Ook andere initiatieven in die richting zijn beperkt. De spaarkas die ze hebben is louter om samen obligaties of Belgische waarden aan te kopen en vervolgens, om de twee jaar, de winst of het verlies te verdelen.²⁶ Deze kas werd opgericht in 1879 en bestond zeker tot 1962. Het enige teken van liefdadigheid zijn de advertenties van Kindergeluk in hun ledenblad.²⁷ De Wijngaard concentreert zich duidelijk op haar toneelactiviteiten.

KTV De Morgenstar- Rederijkerskamer De Corenbloem Ontstaan

In 1850 sticht Emmanuel van Driessche, vice-voorzitter van de Wijngaard samen met enkele andere prominente Vlamingen de Morgenstar. Uit onvrede met het monopolie van de conservatieve Wijngaard richten zij een nieuwe toneelvereniging op. Vlamingen komen bij de Morgenstar samen om te strijden voor taal en kunst, tegen de verfransing. Doel van de Morgenstar is de Nederlandstalige toneel- en letterkunde bevorderen, de vaderlandse zeden, de beschaving en de geestesontwikkeling van het volk bewerken en versterken door het geven van vertoningen, het uitschrijven van prijskampen en het inrichten van lezingen en voordrachten. De kernspreuk Volksbeschaving van de Morgenstar verschilt weinig van de Volksverlichting van de Noordstar. De Noordstar en de Morgenstar werken nauw samen om hun gelijkaardige doelen te verwezenlijken.

In 1945 wordt de Morgenstar erkend als opvolger van de Rederijkerskamer de Corenbloem omwille van oprechte en grote diensten aan het amateurtoneel. De Corenbloem werd opgericht in Brussel in 1477. Vanaf dan voegt de Morgenstar de spreuk 'Leucht sticht Vreucht' van de Corenbloem toe aan de eigen kernspreuk, volksverlichting.²⁸

Liefdadigheid

Liefdadigheid behoort net als bij De Wijngaard niet tot de wekelijkse activiteiten of acties van De Morgenstar. Er is ook zeer weinig over geschreven in ledenbladen of verslagboeken. In het reglement van de Morgenstar lezen we wel over een steunfonds. 'Het gezelschap bezit een steunfonds, waarin jaarlijks een zeker som kan gestort worden.' De werkende leden kiezen waar dit geld dan naartoe gaat.²⁹ Meer

is er over dat steunfonds niet terug te vinden.

Een aantal eenmalige initiatieven wordt wel gesteund door de Morgenstar. In 1852 spelen ze bijvoorbeeld een voorstelling voor de slachtoffers van de mijnramp in Longterme, nabij Dour in de provincie Henegouwen.³⁰ En in 1906 maakt de Morgenstar promotie voor het weldadigheidsfeest georganiseerd door de Bond der toneelmaatschappijen van Brussel en voorsteden uit solidariteit met de slachtoffers van de overstromingen in Oost-Vlaanderen.³¹

KTV De Kunstvrienden – Rederijkerskamer De Boeck Ontstaan

In 1874 ontstaat een toneelmaatschappij genaamd de Watergeuzen nadat een stoet voor de slachtoffers van een mijnramp werd georganiseerd door de Cercle Philantropique: la lice chansonnière. Hun spreuk luidt 'Vriendschap zij ons doel'. Niet veel later, in 1875, wordt de spreuk 'Eikels worden bomen'. In 1882 verandert ook hun naam van Watergeuzen in Kunstvrienden. Bij hun 65e verjaardag in 1939 krijgen ze de titel van Rederijkerskamer Den Boeck (ontstaan in 1401) erbij.

Liefdadigheid

In 1899 wordt er een weldadigheidsafdeling opgericht door de Kunstvrienden, ook de hulpkas genoemd. Deze afdeling moet in de eerste plaats leden helpen en ondersteunen welke door ziekte, gebrek aan werk of anderszins tijdelijk in verlegenheid zouden zijn'. Daarnaast dient de kas ook 'ter aanmoediging voor liefdadigheidswerken'.³² Voor deze kas wordt er geld ingezameld op de vergaderingen. Daarnaast zamelen de kunstvrienden ook geld in voor Kindergeluk.³³

MAATSCHAPPIJEN VAN ONDERLINGE BIJSTAND

In de eerste helft van de 19e eeuw ontstaan verschillende maatschappijen van onderlinge bijstand. Deze waren allemaal plaatselijk, kleinschalig en vrijwillig en meestal voor één beroepsklasse. In 1851 wordt de eerste wet van kracht voor maatschappijen van onderlinge bijstand. Hierdoor kunnen ze rechtspersoonlijkheid verwerven, maar het blijft een heel ingewikkelde procedure. Dit verbetert vanaf 1891 wanneer de maatschappijen zich ook kunnen verenigen. En dat leidt tot grotere verbonden van organisaties van onderlinge bijstand. In het begin van de 20^e eeuw ontstaan dan de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten (1906) en

²⁶ BEAMVB188_009_WijngaardBr_S, p. 17-20.

²⁷ BEAMVB188_WijngaardBr_LB_1979, p. 11.

²⁸ QUINTENS (Patricia). *Toneel en theaterleven te Brussel na 1830*. Brussel, 1993, p.73-74.

BE AMVB 026, brochures van jubilea.

²⁹ BEAMVB026, Reglement van de Morgenstar, Art. 7, p. 13.

³⁰ BEAMVB026_002_MorgenstarBr_VB, p. 4.

³¹ BEAMVB026_MorgenstarBr_LB_1906, p. 13

³² BEAMVB058, 25-jarig jubileum van de kunstvrienden, eenige bladzijden uit de geschiedenis van het 25-jarig bestaan der Koninklijke tooneelmaatschappij De Kunstvrienden. Zie ook AERTS, *Op. cit.*

³³ BEAMVB058_004_KunstvrBR_VB, p. 11.

het Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten (1913). Daarnaast blijven ook de kleinere maatschappijen van onderlinge bijstand bestaan. Vanaf het Sociaal Pact in 1945 zijn de zelfstandige organisaties evenwel niet langer opgewassen tegen de grote zuilen en worden ze erdoor opgeslopt.³⁴ In het AMVB beschikken we over de archieven van twee organisaties die zich met onderlinge bijstand bezighouden: Troost in Nood Neder-Over-Heembeek en Zoekt uw Welzijn Ukkel.

Troost in Nood Neder-Over-Heembeek Ontstaan

Troost in Nood wordt gesticht in 1910. In de oprichtingsstatuten vermelden ze dat ze hun leden de zorgen van een dokter en de kosten van geneesmiddelen willen uitbetalen, dat ze een dagelijkse schadeloosstelling betalen bij ziekte en ook onderstand geven aan leden die ongeneesbaar of gebrekkelijk zijn verklaard of oud zijn geworden. Tot slot willen ze ook bijstaan door een tussenkomst in begrafeniskosten.³⁵

Troost in Nood is een onderdeel van de Sint-Michielsbond, de Brusselse afdeling van de Christelijke Mutualiteit. Ofwel via Troost in Nood ofwel via de Sint-Michielsbond worden leden in moeilijkheden geholpen. Door een systeem van dagvergoedingen bij werkonbekwaamheid, de oprichting van een kas voor moeders, een teringlijderkas, een lijfrentekas en een operatiedienst die de reiskosten van de leden naar het ziekenhuis van Leuven terugbetaalt.

Er circuleert een lijst van dokters, ziekenhuizen en specialisten die de leden mogen raadplegen om voor de terugbetaling in aanmerking te komen.³⁶ Hun leden moeten wel de katholieke godsdienst belijden. Die christelijke inspiratie blijkt ook uit de jaarlijkse toespraak van de proost op de eerste vergadering van het nieuwe jaar waarin hij stelt dat elk lid zijn christelijke plichten dient te vervullen.³⁷ Er is eveneens een samenwerking met de parochiale pensioenkas 'voor onzen ouden dag' in Neder-Over-Heembeek.

In de loop der jaren vreest de organisatie dat de staat alle maatschappijen wil opsloppen door de verplichtende verzekering, daarom moeten de leden aan actieve ledenwerving doen. Uiteindelijk gaat Troost in Nood helemaal op in de Sint-Michielsbond in 1975.

³⁴ Historiek op de websites van de Christelijke en Socialistische Mutualiteiten www.cm.be/nl/100/overcm/geschiedenis/index.jsp en www.socmut.be/SocMut/FAQ/Wie+Zijn/NVSM/Ontstaan.htm

³⁵ BE AMVB 166, 2.1, Oprichting en statuten.

³⁶ BE AMVB 166, 2.1, Oprichting en statuten.

³⁷ BEAMVB166_001_TroostinNood_VB, elk eerste verslag van het jaar.

voet de verhuwingsmutualiteit, Bond in Nood, wordt als hulp-organisatie opgericht.

Voordeelen:

Beecks A

Bijdrage 4 fr. per m. voor huissoldaten met kinderen beneden de 18 jaar

N.B. De alleenstaande alleenstaande betalen op deze som 0,50 fr. minder. Wie de een of andere der voordeelen niet verlangt, zal het niet verlangen voordeel niet betalen.

(a) 4 fr. vergoeding per dag (6 maanden)
(b) geneeskundigen dienst (familie)
(c) moederskas
(d) teringlijderkas
(e) levensverzekering (100 fr.)
(f) hervestering (2 fr. per dag van 7 m)

Voordeelen.

Beecks B

Bijdrage 2,50 fr. B) geneeskundigen dienst (familie) A) hervestering 1 fr. per dag van 7 m

N.B. De alleenstaande personen betalen 0,50 fr. minder

(a) vergoeding van 2 fr. per dag (6 maanden)
(b) geneeskundigen dienst (familie)
(c) hervestering

Bijdrage 1,30 fr. p. m.

De Secretaris (c) P. J. Stevens De Voorzitter,

boven: Overzicht van de bijdrages en vergoedingen uitgekeerd door Troost in Nood, 1920 [BE AMVB 166]

rechts: Stijging van de bijdrages van Troost in Nood, 1923 [BE AMVB 166]

26de April zal vervangen om 10e te laten de nieuwe statuten van 1923, 1ste April c.k. 10e te plaatsen.

Volledig ontwerp der herinrichting O.B. Broosin
A. Tedyx niet-familie last

1ste categorie - Voordeelen:

1° Eerste en achtienkundige dienst voor lid en gezin
2° Operatie verpleging, gasthuis of klinisch om te liden
3° 3 fr. dagelijkse vergoeding
4° 1,50 fr. bij de geboorte van een kind
5° Kerkedienst of kantoortruis voor spring man en vrouw
6° 100 fr. Bij overgeval van man of vrouw

Bijdrage 8 fr. per maand

2de categorie - Voordeelen zie 1, 2, 4, 5, 6, 4 fr. dagelijkse vergoeding
Bijdrage 4,75 fr. per maand

3de categorie - Voordeelen zie 1, 2, 4, 5, 6, 3 fr. dagelijkse vergoeding
Bijdrage 3,50 fr. per maand

4de categorie - Voordeelen zie 1, 2, 4, 5, 6, 3 fr. dagelijkse vergoeding van af de 6de maand ziekte
Bijdrage 3,50 fr. per maand

B. Alleenstaande Leden.

Voordeelen: zoals hierboven maar voor lid alleen.
Bijdrage 1 fr. minder per maand voor elke categorie

N.B. 1° De leden gehuwd als ongehuwd betalen de 50 jaar zijn vrij voor moedel- en teringkas niet, 50 leeftijd of ziekte: vermindering 0,50 fr. per heb.
2° De leden van een dezer 4 categorieën zullen als ze 65 jaar oud geworden zijn 1 fr. minder betalen per maand.

C. Vrouwen of weduwen met kinderen 40, 44 jaar.
Voordeelen zie: 1, 2, 5, 6 Bijdrage 2,75 fr. per maand

D. Alleenstaande vrouwen van af 48 jaar.
Voordeelen zie: 1, 2, 5, 6. Bijdrage 2,75 fr. per maand

E. Kinderen van 14 tot 18 jaar.

a) Geneeskundig alleen, 0,50 fr. per maand
b) " en operatie, 1 fr. " "
c) " " en spring, 1,25 fr. " "

De leden der maatschappij die genee der 4 boven vermeldde categorieën aannemen betalen van af 1ste April 5,75 fr. voor hen opgeschreven in Beecks A. Hoez' alleenstaande lid betaal 3 fr. voor Beecks B 3,50 fr. - alleenstaande lid 8 fr.

Hoez' is wel verstaan dat de leden die niet veranderen van geen specialisten of bijzonderen geneesdienst kunnen genieten.

Op 67 jaar zal het lid aangesloten bij Beecks A 0,50 fr. en bij Beecks B, 0,25 fr. minder betalen.

De Schrijver P. J. Stevens De Voorzitter

Liefdadigheid

De hele activiteit van Troost in Nood is een vorm van liefdadigheid. Toch kunnen we dit geen zuivere liefdadigheid noemen, want enkel degenen die bijdragen betalen kunnen ook daadwerkelijk ondersteund worden door de kas. Naast die basiswerking van onderlinge bijstand wordt er soms een liefdadigheidsbal gegeven, bijvoorbeeld in 1922 om een tekort in de kas weg te werken.³⁸ In 1953 en 1954 organiseren ze een groot liefdadigheidsfeest voor de christelijke teringlijders.³⁹

Zoekt Uw Welzijn Ukkel Ontstaan

De vereniging Zoekt Uw Welzijn in Ukkel ontstaat in 1893 en wordt erkend bij Koninklijk Besluit in 1894. De bijstand die ze verlenen is gelijkaardig aan andere initiatieven van Onderlinge Bijstand: ze vergoeden dokters- en apothekerskosten, maar ook operatiefacturen, brillen en steunkousen.⁴⁰ Leden betalen een eenmalige bijdrage bij aansluiting en vervolgens een driemaandelijks of maandelijks (naar believen) bijdrage. Voor de eenmalige bijdrage betalen jongeren minder dan ouderen.

Liefdadigheid

Naast de gebruikelijk activiteiten van ondersteuning organiseren de bestuursleden van Zoekt uw Welzijn ook andere activiteiten ten voordele van bepaalde leden die het moeilijk hebben. Zo nemen ze deel aan duivenraces. De vluchten worden dan 'liefdadigheidsprijsvluchten' genoemd. Hiermee halen ze de eerste keer 2031,40 frank binnen voor bepaalde behoeftige leden.⁴¹ Er volgen nog duivenraces. Of ze zamelen geld in om Sinterklaas, Kerstmis en Pasen te kunnen vieren met gehospitaliseerde kinderen in Biez. Daar verblijven kinderen met tuberculose.⁴²

Zoekt uw Welzijn biedt voor de gewone maandelijks bijdrages één jaar steun aan hun leden, de herverzekeringskas neemt de steun na een jaar voor zijn rekening. Hierover kunnen leden beschikken mits een extra van 15 centiemmen bovenop hun maandelijks bijdrage. Om de herverzekeringskas financieel rond te krijgen, richt de vereniging ook feesten en tombola's in.⁴³

³⁸ BEAMVB166_001_TroostinNoodNOH_VB, p. 13.

³⁹ BEAMVB166_001_TroostinNoodNOH_VB, p.4 en 8; BE AMVB 166, briefwisseling, programmaboekje.

⁴⁰ BEAMVB259_003_ZUWukkel_VB, p. 23.

⁴¹ BEAMVB259_001_ZUWukkel_VB, p. 11.

⁴² BEAMVB259_003_ZUWukkel_VB, p.131.

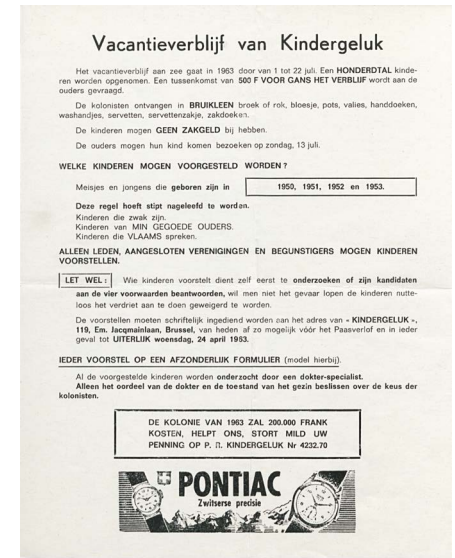
⁴³ BEAMVB259_001_ZUWukkel_VB, p. 14.

Kindergeluk Ontstaan

Het Laatste Nieuws organiseert in 1920 met zo'n succes een sinterklaasfeest dat de journalisten en bestuurders besluiten om een vereniging te stichten die dit feest jaarlijks zal herhalen. En bovendien nog andere initiatieven voor kinderen op poten zal zetten. Kindergeluk wordt in 1921 opgericht en erkend in 1922.

Het doel van Kindergeluk is een verhoging van de ontwikkeling en het levensgeluk van de Vlaamse jeugd van Brussel en omgeving. Dit doen ze door de verspreiding van kennis, door het aanbieden van ontspanning en door uitzending van zwakke stadskinderen naar buiten. Zowel individuen als verenigingen kunnen lid worden van Kindergeluk mits ze hun bijdrage betalen. De vereniging kan rekenen op voldoende financiële steun van de leden en van *Het Laatste Nieuws* om verschillende afdelingen uit te bouwen. Zoals het feestkomiteit dat kosteloze kinderfeesten inricht, onder andere het sinterklaasfeest en ook feesten op Kerstmis en Pasen. Daarnaast is er de jeugdboekery, een bibliotheek voor kinderen, maar ook leerkrachten en leiders van kindergenootschappen kunnen er terecht. In de culturele werking probeert men de culturele vaardigheden van de Brusselaartjes op te krikken. Dit gebeurt in de toneelschool en de muziekschool waar men notenleer, viool, piano en mandoline kan leren spelen. Bovendien is er ook een verteldienst en wekelijkse lieduurtjes waar vertellingen, liederen of een film staan geprogrammeerd. De bekendste afdeling is waarschijnlijk die van de vakantiekolonies. Kindergeluk organiseert kolonies voor behoeftige, zwakke kinderen in de Rijksnormaalschool in Blankenberge. In 1928 verblijven ze voor de eerste keer voor een gezondheidskuur aan de zee. Leden dragen kandidaten voor om deel te nemen aan deze vakanties. De kinderen moeten aan een aantal voorwaarden voldoen: ze moeten zwak zijn, min gegoede ouders hebben en Vlaams spreken. Daarnaast zijn er nog de afdelingen van het maandblad, die instaat voor het ledenblad en de propagandadienst die financiële en morele steun dient bijeen te brengen.⁴⁴

⁴⁴ BEAMVB239, 007, Gedenkboek van Kindergeluk.

Oproep tot kandidaatstelling voor vakantie- kolonie van Kindergeluk. 1963 [BE AMVB 239]

Kindergeluk is nu in handen van De Persgroep, die het mandaat heeft overgenomen van Het Laatste Nieuws. Ze ondersteunen niet enkel kinderen uit Brussel, maar uit heel Vlaanderen. Nu zorgen ze voornamelijk voor middelen om bepaalde projecten te ondersteunen. En nog steeds organiseren ze vakanties, nu voor kansarme kinderen. Het doel blijft om jongeren kansen te geven op sociaal en cultureel gebied.⁴⁵

Liefdadigheid

De werking van Kindergeluk bestaat erin om kinderen die het moeilijk hebben, financieel of medisch, te helpen en dezelfde mogelijkheden te bieden als andere kinderen. Ze organiseren lessen muziek of toneel, sinterklaasfeesten en vakantiekolonies voor Brusselse kinderen.

Vele Brusselse verenigingen zijn ook lid en zamelen zo veel mogelijk geld in op allerlei manieren. Eenmaal per jaar organiseert Kindergeluk de uitreiking van een wedstrijd beker. Tijdens deze bekerwedstrijd worden de tien verenigingen en de personen die het meest geld hebben ingezameld in de bloemetjes gezet. Na de Tweede Wereldoorlog valt nog slechts één vereniging in de prijzen.

Er worden ook galavoorstellingen door de verenigingen georganiseerd om de kas van Kindergeluk te spijzen. De Folies Bergères en de KVS zijn de vaste locaties voor deze projecten. Een ander steeds terugkerend fenomeen is de vakantiekolonie naar Blankenberge. Drie weken trekken kinderen naar de zee om er van de gezonde lucht te genieten. Bij hun terugkeer worden ze ontvangen met boterkoeken en koffie door het Feestkomitee en hun ouders.

Het resultaat: de tentoonstelling *Lief & Daad*

In de tentoonstelling *Lief & Daad* kan u de hier besproken liefdadigheidsinitiatieven van dichtbij bekijken. Dezelfde verenigingen die u in dit artikel leerde kennen, worden aan de hand van documenten en objecten toegelicht.

Bij de uitbouw van de tentoonstelling contacteerden we onze burens. Op de Arduinkaai 30 bevindt zich een deelwerking van de CAW Archipel: Hobo. Hobo is een dagcentrum voor thuislozen. Op dinsdag kan men er terecht voor de artistieke ateliers. Tijdens een van die ateliers bracht begeleidster Sandrien samen met een zevental deelnemers een bezoek aan het AMVB. Dit inspireerde hen om zelf hun Brussel te schetsen. Hun werk is geïntegreerd in de tentoonstelling. Zij leverden eveneens het beeld voor de tentoonstelling *Lief & Daad*.

Tentoonstelling tot 31 augustus in het AMVB Arduinkaai 28, 1000 Brussel. Open van maandag tot vrijdag tussen 10 uur en 17 uur. Toegang gratis. Gesloten tijdens het weekend, op feestdagen en van 2 tot 6 juni. Rondleiding op zaterdag is mogelijk na reservering twee weken op voorhand.

⁴⁵ www.kindergeluk.be

Het Archief en Museum voor het Vlaams leven te Brussel stelt voor:

LIEF EN DAAD

CHARITE A BRUXELLES

TENTOONSTELLING

EXPO

**Van 10u tot 17 u,
de 10h à 17h**

**Gesloten: weekend
en feestdagen,
Fermé:
weekend
et jours fériés**

**GRATIS INKOM
ENTREE GRATUITE**

**ARDUINKAAI 28,
1000 Brussel**

WWW.AMVB.BE

AMVB GAAT DIGITAAL

PUBLIEKSMOMENT 9 DECEMBER 2010

Stephanie Aertsen

Op 9 december 2010 werd het project 'Archiefstukken van Brusselse vrijwilligersverenigingen gedigitaliseerd' voorgesteld aan de archiefsector en het brede publiek. Het project werd gestart op 1 januari 2010 en de eerste fase werd beëindigd op 24 december 2010.

Het resultaat? 470 archiefstukken van 52 vrijwilligersverenigingen werden gedigitaliseerd en toegevoegd aan Adlib. 90 verslagboeken, reglementen, statuten en ledenbladen zijn online te bekijken. Nog eens 260 archiefstukken werden voorbereid om gescand te kunnen worden nu het project intern wordt verder gezet en er werd digitale opslag voorzien voor de huidige 24.780 bestanden en de bestanden die in de toekomst gecreëerd zullen worden door digitalisering.

Brussels Archievenoverleg

Het Brusselse archievenoverleg ontstond in 2005. Het biedt de Brusselse, Nederlandstalige archieven een platform voor een verhoogde samenwerking en intensievere netwerking. Het is een informeel overleg met een open formule: alle archieven met een goed uitgebouwde Nederlandstalige archiefwerking kunnen deelnemen. De archieven beslissen zelf of ze deelnemen aan het overleg en aan (gezamenlijke) initiatieven. Het archievenoverleg vindt een- tot tweemaal per jaar plaats. De erfgoedcel Brussel-VGC gaat op zoek naar een gastarchief. Bij elk archievenoverleg wordt een bezoek gebracht aan het gastarchief en/of wordt er een bepaalde expertise of problematiek, eigen aan het gastarchief, belicht.

Op 9 december was het AMVB gastarchief van een overleg dat werd gewijd aan de kansen en problemen van digitaliseringprojecten. Prof. Frank Scheelings, hoofddocent van de opleiding Archivistiek en Hedendaags Documentbeheer en archivaris van het Universiteitsarchief van de VUB leidde de sprekers in met een overzicht van verschillende stappen waaruit een digitaliseringproject is opgebouwd en valkuilen als planning en budget.

Jean Houssiau, archivaris bij het Stadsarchief Brussel stelde de verschillende digitaliseringprojecten voor bij het Stadsarchief en de manier waarop gedigitaliseerd materiaal gevaloriseerd kan worden op internet. Voorbeelden vind je op www.brussel.be > archieven > Online documenten. Stephanie Aertsen stelde de aanpak en resultaten van het digitaliseringproject van het AMVB voor. Hierbij werd meteen duidelijk dat praktijkervaringen niet altijd de rechtlijnige stappen van de theorie volgen.

Resultaten van het onderzoek en het verloop van het project

In de vorige nummers van *Arduin* kon u al kennis maken met de doelstellingen en het verloop van het project. Doorheen het ganse traject was het echter nodig om op bepaalde vlakken bij te sturen. In deze bijdrage vindt u hiervan een laatste verslag.

Selectiematrix

In mei 2010 bleek dat het selectiebeleid niet voldoende was uitgewerkt om een uitbreiding van het project mogelijk te maken. Hierbij moesten we terugkeren op onze stappen en de voorwaarden waaraan stukken moeten voldoen om gedigitaliseerd te worden in detail verder uitwerken. Hiervoor werd een selectiematrix uitgewerkt.

Een selectiematrix bestaat uit een reeks vragen. Wanneer een van deze vragen negatief wordt beantwoord, komt het stuk niet in aanmerking voor digitalisering. Op deze manier wordt getracht een zo volledig mogelijke, maar voornamelijk coherente digitale collectie samen te stellen. Om een dergelijke matrix samen te stellen, werden enkele uitgangspunten opgesteld. Zo moest de matrix het beleid van het AMVB weerspiegelen en de papieren collectie waar het AMVB over beschikt correct representeren. Verder wordt er gedigitaliseerd met een specifiek doelpubliek voor ogen, nl. studenten en onderzoekers. De digitale bronnen moeten bijgevolg geschikt zijn voor wetenschappelijk onderzoek. Let wel, indien de fysieke staat van een archiefstuk een conservatiekopie noodzakelijk maakt, komen die wel in aanmerking, ongeacht de richtlijnen van de selectiematrix. Er wordt bij het digitaliseren geen rekening gehouden met juridische mogelijkheden of beperkingen. Het AMVB heeft als professionele erfgoedinstelling immers het recht om archiefstukken te scannen omwille van conservatie. Na het scannen wordt bepaald of een stuk online ontsloten mag worden of enkel in de leeszaal van het AMVB ter beschikking zal worden gesteld.

Op dat moment werd ook de beslissing genomen om verschillende matrices uit te werken, per drager en eventueel per deelcollectie. Voor de digitalisering van video's moest bijvoorbeeld met andere aspecten rekening gehouden worden dan voor het digitaliseren van papier of geluid. Het eerste selectiecriteria werd dan ook meteen vastgelegd, namelijk het uitwerken van een selectiematrix voor archief op papier. Op basis van een analyse van de geïnventariseerde archiefcollectie werd het onderscheid gemaakt tussen persoonsarchieven, vrijwilligersarchieven en archieven van professionele organisaties. In eerste instantie werd gefocust op de vrijwilligersarchieven, aangezien deze eenvoudiger zijn van structuur en minder wettelijke problemen opleveren.

SELECTIEMATRIX VOOR HET DIGITALISEREN VAN ARCHIEFSTUKKEN VAN VRIJWILLIGERSARCHIEVEN

1. Berust het archief in het AMVB?

NEE → Niet digitaliseren
JA ↓

2. Betreft het archief van een vrijwilligersvereniging?

NEE → Wachten
JA ↓

3. Is het een kerndocument?

NEE → Stop
JA ↓

4. Is het archief geïnventariseerd?

NEE → **4bis. Is (wetenschappelijk) onderzoek mogelijk zonder raadpleging van de rest van het archief?**
JA ↓

NEE → Wachten tot na inventarisatie
JA ↓

5. Kan het stuk intern worden gedigitaliseerd?

NEE → Conservatorische ingreep
→ Fotografisch digitaliseren
→ Uitbesteden
JA ↓

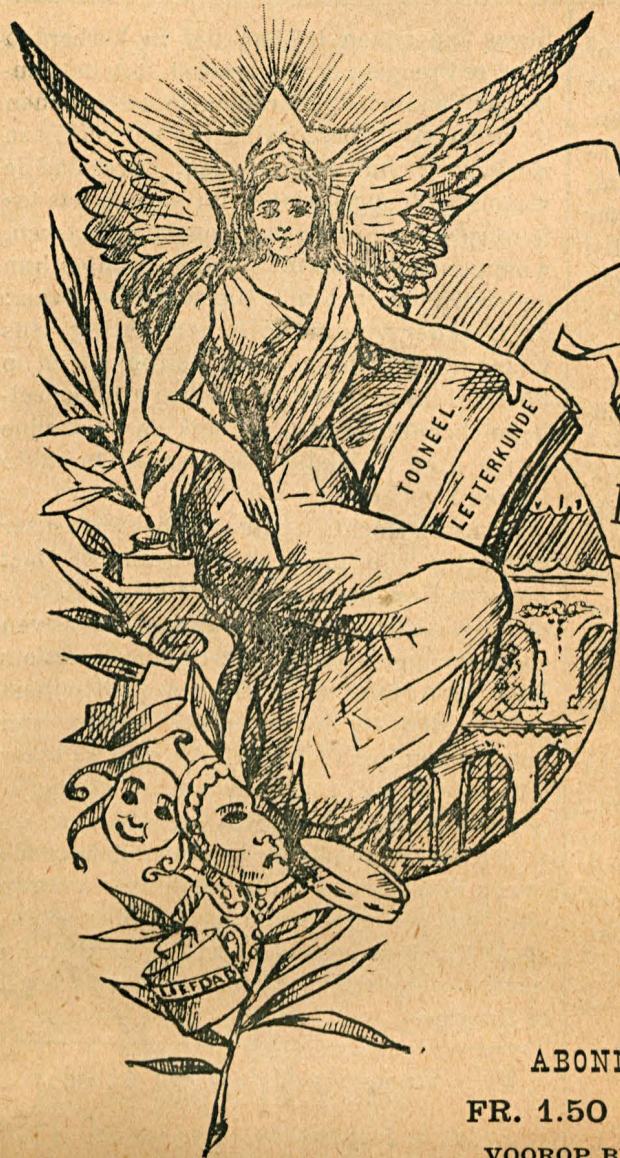
Scannen

6. Kan het AMVB de bron zonder beperkingen online ter beschikking stellen?

NEE → Webuitsluiting – enkel aanbieden leeszaal
JA ↓

Koppelen aan Adlib zonder webuitsluiting

MC/SA - juni 2010

VOLKSVERLICHTING

MAANDBLAD

DER

Koninklijke Maatschappij

DE NOORDSTAR

TOONEEL, ONDERLINGEN BIJSTAND, LIEFDADIGHEID

ABONNEMENT

FR. 1.50 PER JAAR

VOOROP BETAALBAAR

Telefoon : LOKAAL 9126.

Alle berichten en mededeelingen
vrachtvrij te sturen in het lokaal der
Maatschappij : HET GROOT GULDEN
KASTEEL, Ste-Kathelijnestraat, 28,
waar ook afzonderlijke nummers te
verkrijgen zijn.

10 CENTIEMEN HET NUMMER

AANKONDIGINGEN

VOLGENS OVEREENKOMST

Omdat het AMVB ervoor kiest de digitale bronnen de papieren collectie te laten weerspiegelen en auteursrechtelijk beschermde stukken enkel gedigitaliseerd mogen worden indien de instelling over het origineel beschikt, werd er beslist enkel archiefstukken te digitaliseren die in het AMVB berusten.

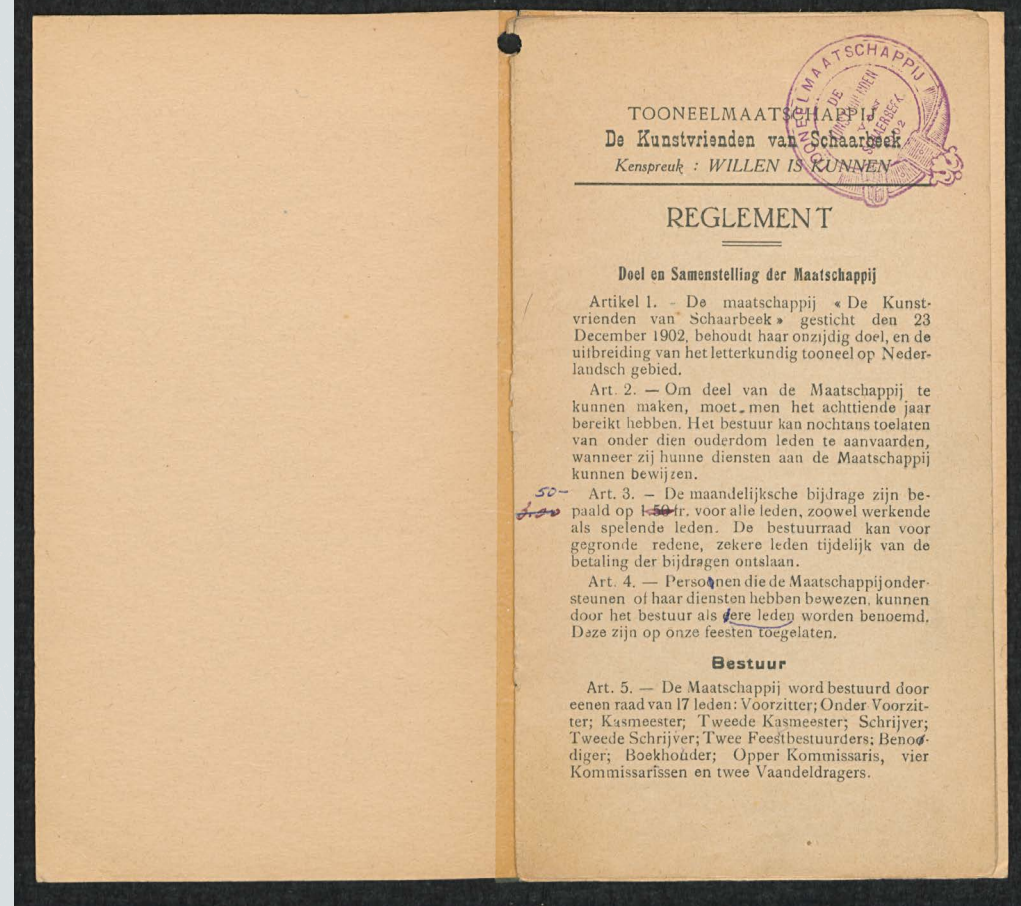
Wanneer het archiefstuk deel uitmaakt van een vrijwilligersvereniging, wordt nagegaan of het een kerndocument voor dit archief betreft. Een kerndocument is een archiefstuk dat een zo objectief mogelijke kijk biedt op de werking en geschiedenis van een organisatie, zoals de statuten, reglementen, verslagen en ledenbladen. Daarbij wordt ook de vraag gesteld of er wetenschappelijk onderzoek verricht kan worden op basis van dit stuk, zonder dat de rest van het archief werd geïnventariseerd. Indien dit niet mogelijk is, wordt de digitalisering uitgesteld tot het volledige archief zal worden geïnventariseerd. Vaak geven verslagboeken en ledenbladen voldoende informatie om wetenschappelijk onderzoek toe te passen, zonder dat het nodig is brochures en speellijsten te raadplegen. Mocht dit toch noodzakelijk blijken, dan kan het archief op vraag van de onderzoeker verder geïnventariseerd worden.

De volgende vraag is puur praktisch: kan het archiefstuk intern gedigitaliseerd worden? Het antwoord kan om uiteenlopende redenen negatief zijn. Het stuk is bijvoorbeeld te fragiel om te scannen en moet eerst geconserveerd of gerestaureerd worden. Mogelijk kan het niet voldoende openen om het onder de scanner te leggen, maar kan het gedigitaliseerd worden door de bladzijden te fotograferen. Of het formaat past niet op de scanner, waardoor het digitaliseren uitbesteed moet worden.

Heeft het stuk al deze vragen positief doorlopen, dan wordt het gescand en opgenomen in de Adlib-databank. Pas op dit moment wordt de vraag gesteld of er rekening gehouden moet worden met auteursrechten, privacyrechten of portretrechten. Berusten er geen rechten op het archiefstuk, dan kan het zonder problemen online ter beschikking worden gesteld. Indien het antwoord echter positief is, dan wordt het digitale bestand uitgesloten van het web en kan het archiefstuk enkel digitaal bekeken worden in de leeszaal van het AMVB.

De komende maanden zal deze selectiematrix uitgebreid worden tot een digitaliseringsplan, waarbij prioriteiten worden bepaald voor de digitalisering van de verschillende dragers en deelcollecties en er verdere selectierichtlijnen worden uitgewerkt per collectie.

BEAMVB059_007_KunstvrSch_R

Reglement van de Kunstvrienden van Schaarbeek [BE AMVB 059]

Projectsubsidie

Dit project werd bijvoorbeeld op verschillende vlakken beïnvloed door de eenmalige projectsubsidie. Zo vormde de subsidie een doorslaggevende reden voor het AMVB om zelf een boekscanner aan te kopen. Daarnaast moest bij elke beslissing de kostprijs voor de komende jaren worden ingecalculeerd. Een nieuwe website moet onderhouden worden, online webruimte en back-up heeft een maandelijkse prijs, maar ook de onderhoudscontracten voor de scanner dienen de komende jaren te worden betaald. Aangezien het voor het AMVB financieel niet haalbaar is dergelijke kosten op te nemen in het structureel beleid, werden de mogelijkheden binnen het project sterk beperkt.

Hoe leuk beeldbanken en online fotoboeken ook mogen zijn, door de Belgische wetgeving wordt digitalisering en het online ter beschikking stellen van digitale bestanden zeer sterk beperkt.

Wetgeving

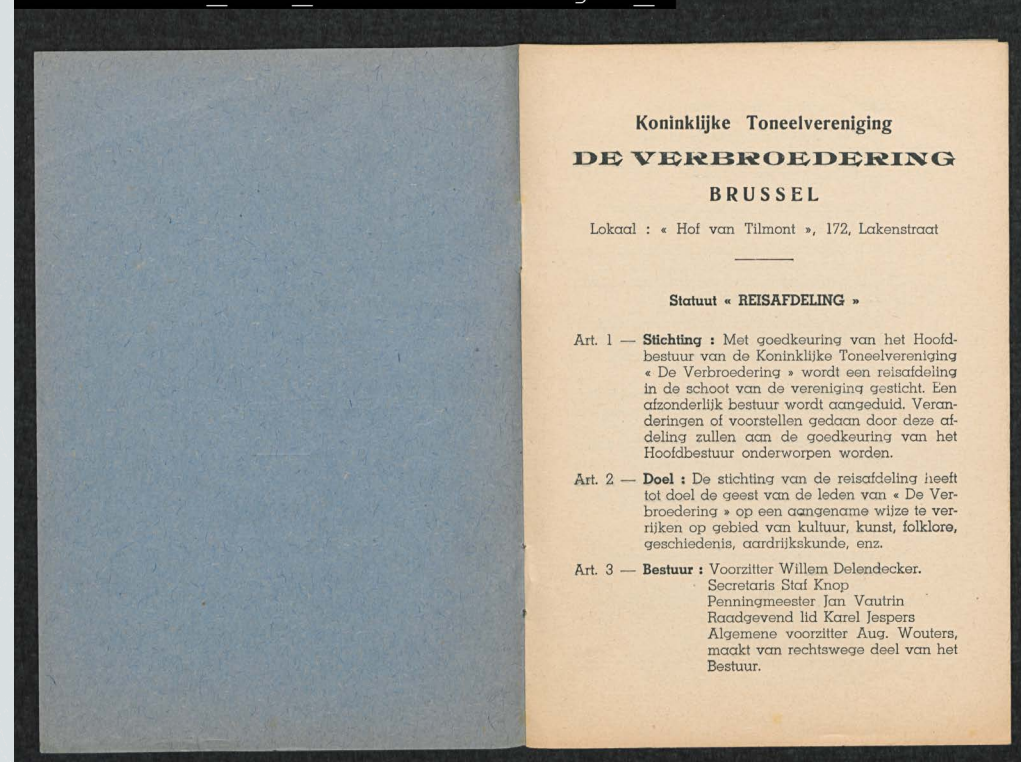
Aangezien het auteursrecht toestaat een beperkt aantal kopieën te maken voor conservatiedoeleinden, was het mogelijk alle archiefstukken te digitaliseren zoals gepland. Verschillende stukken, waaronder de guldenboeken, zijn echter enkel intern raadpleegbaar. Daardoor zagen we ons verplicht het oorspronkelijke project, waarbij enkel de guldenboeken gedigitaliseerd zouden worden, uit te breiden naar de verslagboeken. Op verslagen berusten geen auteursrechten. Zonder uitbreiding zou het immers niet mogelijk zijn de resultaten van het project online te tonen.

Ook de privacywetgeving stelde het AMVB voor problemen. Het AMVB heeft beslist hier dezelfde compromis te sluiten als veel collega-instellingen, door slechts stukken die dateren voor 1940 online te plaatsen. Stukken vanaf 1 januari 1940 zijn digitaal raadpleegbaar in de leeszaal. Hierbij wordt als richtlijn genomen dat archiefstukken die openbaar en toegankelijk zijn, ook (intern) digitaal raadpleegbaar zijn.

Opsplitsen in pdf's

De pdf's van archiefstukken die starten vóór 1940 en daarna nog verder lopen, werden reeds van bij het begin gesplitst om enkel het deel van vóór 1940 online te kunnen plaatsen. Bij tests op thuiscomputers bleken de bestanden echter vaak te zwaar om te downloaden. Daarom werd beslist om alle bestanden die online ter beschikking staan op te delen in fragmenten van 20 pagina's. Zo openen de bestanden sneller en moet de gebruiker niet telkens het volledige bestand openen om verder te lezen.

BEAMVB226_012_VerbroederingBr_S

Reglement van de Toneelvereniging De Verbroedering [BE AMVB 226]

Veroudering van de standaarden

Van bij het begin van dit project stond vast dat het digitaliseren zo professioneel mogelijk aangepakt zou worden, waarbij standaarden een belangrijke basis vormden. Maar ook standaarden evolueren. Zo veranderde eind mei de standaard voor kleurruimte van sRGB naar ECI RGB v2.0. Intussen waren echter alle verslagboeken reeds gescand in de 'oude standaard' en bleek de software nog niet aangepast aan de nieuwe.

Hieruit blijkt voornamelijk het belang van het voortzetten van het project binnen de vaste werking. Het is absoluut noodzakelijk om op de hoogte te blijven van veranderingen en evoluties op het vlak van digitaliseren en digitaal archiveren. Zoniet bestaat de kans dat de resultaten van dit project verloren gaan doordat er een te grote kloof ontstaat tussen de huidige werkwijze en de toekomstige eisen.

IT

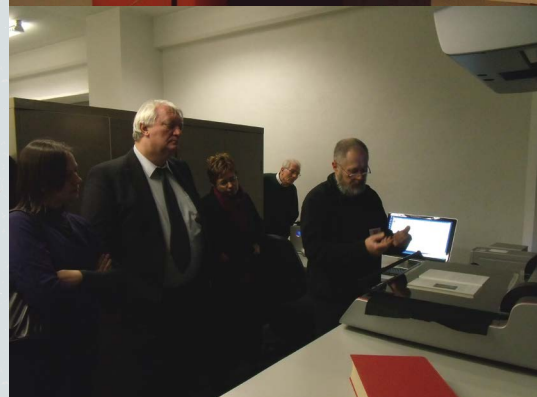
Het AMVB beschikt niet over een eigen informaticus. Voor elk probleem moet een extern IT-er worden ingehuurd per uur. Deze kan weliswaar de server remote overnemen, maar zal toch moeten langskomen wanneer het probleem niet van op afstand opgelost kan worden. Dit over-en-weer communiceren en geregelde bezoeken van de IT-man heeft voor heel veel vertraging gezorgd en was er vaak de oorzaak van dat er tijdelijk geen back-ups van de digitale bestanden gemaakt konden worden – met alle risico's van dien.

Enkele maanden na het installeren van de drie RAID-schijven in de server, bleek toevallig dat één schijf reeds gecrasht was. Ook de externe harde schijven voor de opslag van de tiff-bestanden blijven voor problemen zorgen. Uit voorzorg werden nog extra schijven aangekocht om de tiffs buitenshuis te kunnen bewaren.

Ook de aanpassingen in de catalogus Adlib om de digitale bronnen online te kunnen tonen, maar ook uit te sluiten van het internet zorgden lange tijd voor problemen. Aanpassingen verschenen niet online, bestaande velden als geschiedenis verdwenen bij het toevoegen van nieuwe velden, foutmeldingen bleven verschijnen omdat de pdf niet geopend kon worden enzovoort. Over het algemeen zijn dit kleine problemen, die constante opvolging vragen, veel tijd kosten om de fout te zoeken en nog meer tijd vragen om het op te lossen zonder nieuwe problemen te creëren.

Schimmel

Bij het voorbereiden van de stukken voor het scannen, werden in een zestal stukken actieve schimmels aangetroffen. Er was budget voorzien voor conservatie, met name het aankopen van zuurvrije dozen en papier en voor ingrepen op ar-

Voor meer informatie rond dit digitaliseringproject, het uitgebreide projectoverzicht of de praktische handleidingen digitaliseren en scannen, kan u steeds contact met ons opnemen via:
digitalebronnen@amvb.be of
02 209 06 01

chiefstukken met het oog op conservatie. Natuurlijk is het een goede zaak dat deze beschimmelde stukken gevonden werden vooraleer de actieve schimmel zich kon verspreiden, maar het is allerm minst een leuke verrassing.

Voordelen

Naast problemen zijn er gelukkig ook enkele leuke meevallers voortgekomen uit het project. Enkele interessante stukken die in een vergeethoek terecht waren gekomen werden herontdekt. Om het project uit te breiden werden de deelarchieven van het CBA-archief geïnventariseerd, waarmee de digitalisering ook een impuls gaf om de collectie verder te ontsluiten. Door de guldenboeken en verslagboeken in de kijker te zetten kon het AMVB bovendien enkele nieuwe stukken aan het archief toevoegen, zoals een tweede Guldenboek van de Noordstar.

Publieksmoment

Het Archievenoverleg was enkel gericht op Brusselse archivariissen, vanaf 16u konden alle geïnteresseerden de resultaten van het digitaliseringproject komen bewonderen. Het publieksmoment ging van start met een rondleiding in het depot van het AMVB.

Patricia Quintens, directeur van het AMVB, stelde vervolgens het AMVB voor en gaf een overzicht van het gebruik van IT doorheen de jaren. Van Wordpad tot de huidige website en het gebruik van het registratiesysteem ADLIB. Stephanie Aertsen ging hier verder op in door de uitbreiding van de website voor te stellen met de pagina's rond de digitale bronnen. De gescande archiefstukken zijn niet enkel terug te vinden via de Adlibcatalogus, maar kunnen rechtstreeks gezocht worden door de gewenste vereniging aan te klikken in het overzicht van gedigitaliseerde archieven. Voorbeelden van gedigitaliseerde archiefstukken vind je op de pagina rond de Koninklijke Toneelmaatschappij de Noordstar. Meer uitleg rond begrippen, het project en praktische problemen is terug te vinden op de pagina FAQ. Mark Van der Veken, kabinetsmedewerker van Bruno De Lille, rondde het geheel van toespraken af waarna projectmedewerker Luc Vermeersch in het scanatelier het gebruik van de software en de mogelijkheden van de scanner demonstreerde aan de hand van scandemo's. Uiteraard werd alles feestelijk afgesloten met een kleine receptie voor de aanwezigen.

AMVB GAAT DIGITAAL

NAAR DIGITALE DUURZAAMHEID VOOR MINIORGANISATIES

Stephanie Aertsen en Dirk Derom

Begin januari 2011 stapte het AMVB in een project rond duurzame bewaring in samenwerking met Brussel Behoort Ons Toe (BBOT) onder de werktitel 'Naar digitale duurzaamheid voor miniorganisaties'. Tot eind juni 2011 wordt er theoretisch onderzoek verricht door Stephanie Aertsen (AMVB) en Dirk Derom (BBOT) naar de eisen voor duurzame bewaring en datastructuren bij kleine organisaties. Zo willen we uiteindelijk komen tot eenvoudige, praktische richtlijnen die de organisaties zelf kunnen toepassen om hun digitaal archief niet verloren te laten gaan.

Achtergrond

Tijdens het digitaliseringproject kwam het belang van duurzame opslag van de projectresultaten telkens weer naar voren. Bestanden van een digitaliseringproject uit 2001 waarbij de vlaggencollectie werd gefotografeerd bleken niet langer leesbaar, net als verscheidene bestanden uit het geluidsarchief (daterend van ca. 2002-2004). Ook de resultaten van een jaar digitaliseren lopen het risico op korte of lange termijn verloren te gaan. Momenteel wordt er overal gegoocheld met woorden als digitaal depot, aggregators en Europeana. Om op een dergelijk niveau mee te kunnen, volstaan opslag en back-ups niet langer. Er worden hoge eisen gesteld – aan de bestandsformaten, de technische gegevens over het migreren, het bewaren van en toegang verlenen tot de bestanden, procedures voor beveiliging en onderhoud van hard- en software enzovoort.

Op dit moment zijn er weinig mogelijkheden om mee in een bestaand initiatief te stappen. Iedereen lijkt nog zoekende en test verschillende mogelijkheden. Het is echter wel duidelijk dat afwachten grote risico's met zich meebrengt.

Toen bleek dat het digitaliseringproject met zes maanden verlengd kon worden dankzij premies voor de personeelskosten, werd er beslist om deze maanden volledig in te zetten op digitale duurzaamheid. Er zou onderzoek gedaan worden naar de eisen op het vlak van technologie en beleid, initiatieven bij andere instellingen en het uitwerken van een digitaliseringplan waarbij prioriteiten worden vastgelegd voor het digitaliseren van verschillende dragers en deelcollecties.

Begin december

Sara Geets, coördinator van BBOT en Dirk Derom, projectverantwoordelijke voor het project MEE-KAARTEN, namen begin december contact op met het AMVB. BBOT verzamelt intussen meer dan 10 jaar verhalen van de stad Brussel. De organi-

satie wenste deze verhalen online te ontsluiten en zocht manieren om kernwoorden toe te voegen aan de bestanden om ze gemakkelijker doorzoekbaar te maken. Om de bestanden niet verloren te laten gaan op langere termijn, zouden nog veel hogere eisen gesteld moeten worden, zoals het regelmatig controleren van de integriteit van de bestanden, het intern en extern bewaren van back-ups enzovoort. De vereniging heeft echter dezelfde problemen als alle andere kleine organisaties: een beperkt budget en een klein personeelsbestand.

Naar digitale duurzaamheid voor miniorganisaties

Er werd besloten de krachten te bundelen. Tijdens deze samenwerking zal er een functionele analyse uitgevoerd worden, waarbij de noden van kleine organisaties op het vlak van digitaal archiveren en het online ontsluiten van collecties in kaart gebracht worden en vertaald worden naar technische fiches. Concreet voorzien we de volgende stappen:

- We gaan op zoek naar gelijkaardige instellingen, die de noodzaak inzien van een oplossing op lange termijn voor digitale bewaring van een statisch archief en zich willen engageren om hiervoor een low-budget, praktische oplossing uit te werken.
- We omschrijven de wetenschappelijke / inhoudelijke voorwaarden voor een duurzaam digitaal beleid en digitaal archiveren.
- We vertalen de noden van kleine organisaties en koppelen ze aan open source systemen.
- We stellen een technische fiche op om deze standaarden en principes op te nemen in bestaande open source software.

Er wordt een vragenlijst opgesteld om te peilen naar de problemen die organisaties ondervinden bij het structureren en/of terugvinden van hun digitale bestanden. Daarnaast wordt gewerkt aan een 'standaard' ordeningsplan, dat mits kleine aanpassingen bij elke vzw toegepast kan worden om een digitale mappenstructuur op te zetten. Dit ordeningsplan wordt bovendien verder aangepast tot archiefschema voor het organiseren van de digitale bestanden uit het statisch archief. Hiervoor wordt gewerkt aan een semi-automatische structuur in Excel, waardoor het mogelijk wordt een inventaris uit te werken met een verwijzing naar de exacte bewaarplaats van elk bestand.

De resultaten van deze theoretische en technische studie zullen gepresenteerd worden op een publieksmoment en ter beschikking gesteld worden van de sector door middel van een wiki. Onze ambitie reikt echter verder. Mits we de benodigde subsidies ontvangen, zal het project verlengd worden om de theorie om te zetten naar eenvoudige, praktische richtlijnen. Er zal actie ondernomen worden om de kleine organisaties bewust te maken van de problematiek rond het bewaren van

digitale documenten. Door het uitwerken van een handleiding en vorming zullen ook de tools aangereikt worden waarmee de organisaties de levensduur van de bestanden gevoelig kunnen verlengen – tot ze overgedragen kunnen worden aan het AMVB en bewaard kunnen worden in een robuust digitaal depot. Maar dat zijn voorlopig toekomstplannen.

Voor meer informatie kan u contact opnemen met de projectmedewerkers via stephanie.aertsen@amvb.be of dirk@bna-bbot.be.

BNA-BBOT stelt zich voor:

BNA-BBOT (Bruxelles nous appartient – Brussel behoort ons toe) werd opgericht in 2000, het jaar dat Brussel de Culturele Hoofdstad van Europa was. BBOT documenteert het dagelijks leven in de stad, aan de hand van verhalen.

We brengen mensen die gemotiveerd zijn om verhalen te documenteren samen in lokale producties. We moedigen onze deelnemers aan om met hun verhaal in de publieke ruimte te treden. Daarvoor werken we samen met partners die over een forum beschikken om verhalen te ontsluiten.

In de Verhalenwinkel vind je informatie over alle projecten die we sinds 2000 gerealiseerd hebben. Er is een bibliotheek met boeken en DVD's over mondelinge geschiedenis, narratieve methodieken en aanverwante artistieke en socio-culturele projecten. Je kan de geluidsbibliotheek van BNA-BBOT consulteren of opnamekoffertjes ontlenen als je zelf interviews wil maken. Voor wie als toerist de stad in wil, hebben we mp3-spelers met Brusselse audiowalks.

Momenteel bestaat BBOT uit twee medewerkers: Sara Geets, coördinator en Dirk Derom, projectverantwoordelijke Mee-Kaarten. Meer informatie rond de werking en missie, het project Mee-Kaarten en reeds gerealiseerde projecten (zoals Expo 58 of de Verhalenlimousine) vind je op www.bna-bbot.be.

BNA-BBOT
Lakensestraat 119
1000 Brussel
02 223 21 51
www.bna-bbot.be

EEN REPRESENTATIEVE SELECTIE THEATERKOSTUUMS VAN HET THEATERCOLLECTIEF DITO'DITO

Patricia Quintens

In het vorige nummer van Arduin kon u uitvoerig kennis maken met de problematiek en de inventarisatie van het hybride archief van het theatercollectief Dito'Dito. Naast het archief schonk Dito'Dito ook de theaterkostuums van vier producties die zij belangrijk vonden. Naar aanleiding van de conservering van de kostuums worden in deze bijdrage die kostuums behandeld. Het gaat om de kostuums van de producties: *J'y suis resté / En daar ben ik gebleven* (2000), *Kortom / Enfin Bref* (2000), *Het vergeten dorp voorbij de bergen* (2002), *Boumkoeur / Cuisine et dépendances* (2002). De kostuums werden allen ofwel vervaardigd ofwel aangekocht door Lies Van Assche.

Textiel conserveren

Het conserveren van kostuums is niet evident. In theorie zouden alle stukken plat moeten bewaard worden in zuurvrije dozen, maar in praktijk is dit niet altijd mogelijk. Stukken die plat worden bewaard dienen steeds ondersteund te worden door rolletjes zuurvrij zijdepapier. Daar waar de kans bestaat om vouwen en rimpels te maken wordt een rolletje zijdepapier gebruikt als ondersteuning voor de stof. Zuurvrije dozen van een dergelijk formaat bestaan echter niet of zijn veel te duur. Een andere optie is het oprollen van textiel op zuurvrije rollen. Dit is wenselijk voor platte stukken zoals vlaggen, maar voor kleding waar vaak plooijs en neepjes in verwerkt zijn is dit nefast en ontstaan rimpels en vouwen. Een derde en goedkope optie is het kledingstuk aan klerhangers ophangen op een kledingrek of in een kast. Feit is wel dat er voor de verschillende kostuums een degelijke ondersteuning moet zijn. Het rek of de kast moet ook ruim genoeg zijn zodat kreuken en vouwen worden vermeden. Extra lussen ter ondersteuning zijn soms wenselijk. De klerhangers dienen overtrokken te zijn met watten van polyester en een ongebleekte katoenen hoed.

De kleding wordt het best bewaard bij een temperatuur van 20 à 25°C en een luchtvochtigheid van 50 à 55%. Een hogere luchtvochtigheid leidt tot schimmelvorming, een lagere vochtigheid maakt de stof brokkelig. Licht is ook nefast voor kleding. Een donkere ruimte – gesloten kast – is ideaal. 50 lux is het maximum wat textiel verdraagt aan lichtvervuiling.

Voor de theaterkostuums van Dito'Dito werd geopteerd om de kleding op te hangen aan kleeerhangers. Als goedkope oplossing werd gekozen voor de aankoop van ijzeren verrijdbare kledingrekken van Overtoom en houten kleeerhangers van IKEA, gewone hangers en knijphangers. De gewone kleeerhangers werden eerst overtrokken met synthetische watten (afb. 2). Hierover kwam een katoenen hoes (afb. 3). Over het kostuum heen werd een beschermhoes gemaakt van ongebleekt katoen (afb. 4). Ieder kledingstuk kreeg een tyvek etiket met daarop een foto van het kostuum en het collectienummer (afb. 5). Het geheel werd overtrokken met een beschermhoes van ongebleekt katoen die het ganse rek beschermt tegen licht en stof (afb. 6). Kleine losse stukken zoals ceinturen, schoenen, kroontjes e.d. werden verpakt in zuurvrij zijdepapier en zuurvrije kartonnen dozen. Op de dozen werden etiketten aangebracht met eveneens het collectienummer en een foto van het object. Hetzelfde collectienummer werd ook aangebracht op de onderkant van de schoenen (afb. 7). De schoenen werden opgevuld met zuurvrij zijdepapier (afb. 8) en apart ingewikkeld in zuurvrij zijdepapier om zo opgeborgen te worden in een zuurvrije doos (afb. 9). Ook hier werd op de doos een etiket met collectienummer en foto aangebracht.

Een representatieve selectie

Dito'Dito had een kelder vol kostuums. Het AMVB vroeg om uit de ganse collectie de voor hun repertoire meest representatieve kostuums te kiezen.

*Boumkoeur / Cuisine et dépendances / Gezegd en Gezwegen (2002)*¹

Een coproductie van KVS/de bottelarij, Dito'Dito, KunstenFESTIVALdesArts en Théâtre de la Balsamine – première: 7 mei 2002 – Nederlands en Frans gesproken met Nederlandstalige ondertitels, 2 kledingstukken.

Het theaterstuk bestaat uit twee stukken. Het is een dooreenweven van enerzijds het theaterstuk *Boumkoeur* naar de roman van Rachid Djaidami en anderzijds de tekst van Agnès Jaoui en Jean-Pierre Bacri *Cuisine et dépendance*.

Boumkoeur is het verhaal van een jonge man die in de periferie van Parijs woont. Hij vertelt honderduit om in leven te blijven, om te overleven. Hij doet dit om uit het isolement van de banlieu – met zijn kleine en grote problemen, zijn grote leegte, waar enkelingen naast groepen samen overleven – te geraken. Door zijn gebabel gedraagt de jonge man zich niet als slachtoffer maar als aanvallende. Hij doet dit door op een sarcastische manier humor en poëzie te brengen. Hij dwingt om te luisteren naar hem. Hij wil hierdoor komaf maken met het gangbare cliché van de kansarme probleemjongen uit de achtergestelde buurt die gretig voer is voor de media (afb. 10).

2	5	3
4		6
7	8	9

2. Het overtrekken van de hangers met watten
3. De katoenen hoes over de gewatteerde hangers
4. De katoenen hoes over elk kledingstuk
5. Het etiket met foto en collectienummer
6. De katoen hoes over het kledingrek
7. Collectienummer onderaan de schoen aangebracht
8. Schoen, opgevuld met zuurvrij zijdepapier
9. Zuurvrij verpakte schoenen

¹ BE AMVB 186/712 tot 732

Cuisine et dépendances vertelt het verhaal van enkele kleinburgerlijke veertigers uit de grootstad die elkaar na jaren terugzien op iets wat een feestje had moeten zijn. Ze hebben echter niets te vertellen. Ze verwachten ook niets meer van het leven. Ze spreken lucht, vol banaliteiten. Ondanks hun luxe slagen ze er niet in gelukkig te zijn. Het zijn geïsoleerde, eenzame mensen. Twee op het eerste zicht verschillende werelden die beide om verandering en aandacht schreeuwen.

Van deze productie bestaan er nog slechts 2 theaterkostuums: een lichtgrijze herenjas omzoomd met namaakdiamantjes en een donkergrijs gestreept damesjasje waarvan de rechterkant versierd is met pailletten en kraaltjes (afb. 11 en 12). Behalve de begroting verwijst niets uit het productiedossier (mails, productievergaderingen, verslagen, enz.) naar deze kostuums. De prijs werd begroot op 220.000 BEF. Slechts in een programmabrochure vinden we een verwijzing terug naar Lies Van Assche als costumière (programmabrochure van de KVS / de Bottelarij, januari-februari 2003). Uit de foto's blijkt dat er meerdere grijze kostuums waren, tot een deftige avondjurk toe. Verwijst het grijs naar de grauwheid van de Parijse voorsteden, de banlieus? De nep diamantjes, pailletten en kraaltjes naar de kleinburgerlijke veertigers? Twee deftige jasjes?

- 11. Herenjas met nepdiamantjes [AMVB CO 0500]
- 12. Damesjasje met pailletten en kraaltjes [AMVB CO 0501]
- 13. Scène uit *En daar ben ik gebleven / J'y suis resté depuis*, © Mirjam Devriendt [BE AMVB 186/573]

*J'y suis resté depuis / En daar ben ik gebleven (2000)*²

Een samenwerking van Brussel/Bruxelles 2000, La Boutique Culturelle d'Anderlecht, le Cactus, Leila Houari, l'Avenir en een co-productie van Théâtre les Tanneurs – première: december 1998, 22 kledingstukken.

Het multiculturele theaterproject *En daar ben ik gebleven / J'y suis resté depuis* was het resultaat van een jarenlange samenwerking tussen het theatergezelschap Dito'Dito en een aantal buurthuizen en bewoners van de zogenaamde Brusselse 'probleemwijken'. De thema's die aangehaald werden, waren zeer actueel en herkenbaar voor de jongeren en lieten hen dan ook niet onberoerd. Aanleiding waren de onrusten die in 1997 in de Anderlechtse Kuregemwijk ontstonden en de ontmoetingen tussen Willy Thomas (Dito'Dito), Leila Huar, Nadjma Hadj en de vrouwen van de buurthuizen Le Cactus en Le Boutique Culturelle in oktober 1998. Hieruit groeide het idee om een theatervoorstelling te maken met de mensen uit diverse culturen en taalgemeenschappen. Daarnaast werden er in datzelfde jaar met Abdelmalek Kadi en jongeren van het ontmoetingscentrum L'Avenir in Sint-Joost-ten-Node workshops georganiseerd, niet om acteurs te vormen maar om elkaar beter te leren kennen en een omgangstaal te vinden waarin iedereen zich zou herkennen. Beide initiatieven werden onder impuls van Brussel 2000 een eerste keer in december 1998 samengebracht in het gemeenschapscentrum De Markten. Het resultaat was *En daar ben ik gebleven / J'y suis resté depuis*.

In de voorstelling zijn het de vrouwen die het woord nemen. Ze vertellen over nieuwe en oude Brusselaars, gewone mensen uit verschillende culturele gemeenschappen die hier verzeild raakten en bleven, elk met hun kleinmenselijke dromen,

² BE AMVB 186/543 tot 574

mooie en minder mooie herinneringen. Het nu en het toen. Langzaam groeide het centrale thema uit tot 'de kindertijd', de 'onschuldige ruimte' waar iedere muur wegvalt en taboes niet bestaan (afb. 13). De spreektaal van de voorstelling was een smeltkroes van Frans, Marokkaans en Nederlands. De voorstelling zelf was in het Frans en Nederlands boventiteld.

Van deze productie bewaart het AMVB de theaterkostuums bestaande uit 22 kledingstukken in blauwgrijze tot hemelsblauwe tinten (afb. 14, 15, 16 en 17). De stukken variëren van topjes tot ruitjesbroeken, van minikleedjes tot avondjurken. Vintage en nieuw, alledaags en extravagant. Het blijft gewone kleding, gedragen door mensen van verschillende gemeenschappen, jong en oud. Ook hier was de kostumering van de hand van Lies van Assche, geassisteerd door Barbara Cole en Clo Leliaert. In de begroting vinden we twee posten terug die verwijzen naar de kostuums. Enerzijds een post aankoop kostuums – tussen de 220.000 en 300.000 BEF afhankelijk van welke begroting – anderzijds het ereloon van Lies van Assche. Meer vinden we niet terug in het productiedossier.

*Het vergeten dorp voorbij de bergen (2002)*³

Een productie van Dito'Dito en MONK in samenwerking met Kaaitheater, Het Vlaams Cultuurhuis de Brakke Grond en de Stichting [NES]theaters – première: 13

³ BE AMVB 186/697 tot 711

- 14. Blauw bloesje met lange mouwen [AMVB CO 0550]
- 15. Jeansbroek, versierd met pailletten en kraaltjes [AMVB CO 0567]
- 16. Blauw topje [AMVB CO 0559]
- 17. Lichtblauwe rok [AMVB CO 0548]
- 18. Fuchsia bolero [AMVB CO 0538]
- 19. Zalmkleurig kledingstuk [AMVB CO 0529]

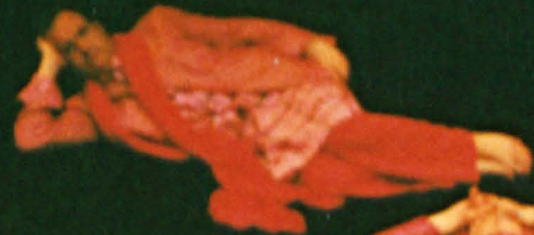
februari 2002, 6 theaterkostuums bestaande uit 16 kledingstukken.

De tekst is van de Franstalige Brusselse auteur en scenarist Philippe Blasband, die van origine Iraniër is.

In een door een aardbeving afgesneden vergeten bergdorp ergens in Perzië ontstaat een machtsstrijd tussen opeenvolgende generaties. De arme Païni, bewoners van een lagergelegen dorp verhuizen noodgedwongen naar het hogergelegen dorp waar de autochtone bevolking, de rijke Kazémi, de plak zwaaien. Hier zijn ze totaal geïsoleerd van de buitenwereld. De Kazémi beschouwen de Païni als tweederangsburgers. Corruptie, machtsstrijd, willekeur, verkrachting en moord bepalen de plaatselijke politiek. Na jaren duikt een afgevaardigde van de politie op om jonge mannen te ronselen. Hij wordt echter afgewimpeld door de burgemeester. Hierop ontstaat een spiraal van geweld tussen de Kazémi en de Païni. Op drie Kazémi na worden alle mannen vermoord. Zij beschouwen het hun taak om bij alle resterende vrouwen kinderen te verwekken zodat een nieuw sterk volk terug ontstaat. De kinderen krijgen geen naam meer maar nummers. Nummer 27 heeft echter genoeg van deze dictatuur en probeert het dorp te bevrijden. Dat mislukt en wordt de totale ondergang van het dorp.

Het verhaal is van alle tijden en kan overal ter wereld plaats vinden. De plaats van het gebeuren, de kostumering en de enscenering doen denken aan een oosters sprookje, maar dan een anti-sprookje. Decor en kostuum dragen het hele verhaal. Plastieken kleurrijke linten als deurbeschermers tegen vliegen zijn het enige decorstuk op de scène. Ze moeten de vliegen buiten houden. Maar eenmaal de vliegen binnen zijn, kunnen ze niet meer naar buiten. De deurbeschermers houden het kwaad buiten, maar eenmaal binnen...

De kostuums zijn oosters geïnspireerde gewaden in kitscherige kleuren, in syn-

thetische stof, met veel namaak goudbrokaat, met glitter en goud en pareltjes. Er zijn zes kostuums voor zes acteurs. Ieder een andere kleur: fuchsia, oranje, geel, blauw, groen en paars (afb. 1). In totaal bestaan de kostuums uit 16 kledingstukken (afb. 18 en 19). Ook hier weer werd de kostumering gedaan door Lies Van Assche. Totaalprijs van de kostuums: ca. 2600 euro. De aankoop van stoffen gebeurde bij Monatex, Yamatex, Loutex en Jedratex, de meeste gelegen in de 'rue de Brabant' in Schaarbeek.

Kortom / Enfin Bref (2000)⁴

Een productie van Dito'Dito en Transquiquennal in samenwerking met het KunstenFESTIVALdesArts – première: 6 mei 2000, *8 theaterkostuums bestaande uit 23 kledingstukken*.

De tekst is van de Brusselaar Rudi Bekaert die reeds in 1997 het stuk *Jaja neenee* schreef voor Dito'Dito.

Het verhaal situeert zich in het milieu van de rijke bourgeoisiefamilies Bertin en Ickx. De nadruk in dit verhaal ligt op de leegheid waarmee de personages hun leven zin geven. De voorstelling bestaat uit dertig korte scènes zonder begin of einde. Het zijn monologen of telefoongesprekken met gsm's of antwoordapparaten, het prototype van non-communicatie, het individu tegen de eenzaamheid.

Het gaat hier om 8 theaterkostuums bestaande uit 23 kledingstukken in fuchsia:

⁴ BE AMVB 186/604 tot 636

vorige pagina's:

20. *Scène uit Kortom / Enfin Bref*, ©Hans Roels (BE AMVB 186/635)

hieronder:

21. *Fuchsia herenjas* (AMVB CO 0519)

22. *Fuchsia geruit hemd* (AMVB CO 05518)

leren jacket, pantalons, rokjes, blouses, sjaals, enz. Het fuchsia is heel fel van kleur (afb. 20). Ook hier lijkt het weer te gaan om een statement van Dito'Dito. De kunst van de wansmaak is troef. Een van de personages zegt trouwens tijdens het stuk: 'Ik vind fuchsia een afschuwelijke kleur'. Het is de paradox van goede smaak, slechte smaak. Het prikkelt de zintuigen maar stoot tegelijkertijd ook af (afb. 21 en 22).

De totale aankoopprijs van de kostuums was 150.000 BEF. Ook hier was Lies Van Assche de verantwoordelijke voor de kostuums.

Besluit

Hoewel er over de theaterkostuums zo goed als niets te vinden is in het archief van Dito'Dito, selecteerde het gezelschap zelf deze kostuums als representatief voor hun oeuvre. Door het lezen van de inhoud van het theaterstuk zien we echter dat de kostuums steeds een statement vormen. Ze ondersteunen of dragen het stuk, zetten de problematiek die er aangehaald wordt nog meer in de verf. Het grauwgrijze van de kostuums als de grauwheid van de voorsteden van Parijs; de nepdiamantjes, het fake om te ontsnappen aan de uitzichtloosheid, de eenzaamheid. Of het fel kitscherige van de fuchsiakostuums die het blasé leven van de rijke bourgeoisie verzinnebeeldt. Het 'blink blink' van schone schijn, de gebakken lucht. Het aantrekken en tezelfdertijd weer afstoten. Het betoverende van de kostuums uit het land van duizend-en-één-nacht in schrill contrast met de plasticen vliegenbeschermers.

BRUSSEL

CONSCIENCEFEESTEN

ingericht door het

Muziekfonds van Brussel

op 14 en 21 Juli 1912.

ARCHIEVENOVERZICHT VAN HET AMVB VIA DE WEBSITE

Mariet Calsius

Een archievenoverzicht is een eerste ontsluitingsvorm om aan te geven welke archieven er in een archiefbewaarplaats te vinden zijn. Dergelijk instrument is geen statisch boek, maar een dynamische gegevensverzameling die enerzijds wordt aangevuld omdat er nieuwe overdrachten hebben plaatsvonden, anderzijds omdat door de inventarisatie aanpassingen nodig zijn. Het gebruik van een automatiseringssysteem vergemakkelijkt het leven van de archivaris. Aanpassingen kunnen daardoor vrij snel worden verwerkt. Tot heden werd het overzicht van archieven en verzamelingen die in het AMVB berusten via een tekstverwerkingsdocument aangeboden. Voortaan wordt ook het leven van u als sympathisant van het AMVB, als onderzoeker of als geïnteresseerde gemakkelijker: het archievenoverzicht wordt via de website aangeboden. Hiermee beschikt u steeds over het meest actuele overzicht.

Sinds het allereerste archievenoverzicht verscheen, is de archiefcollectie van het AMVB sterk toegenomen. Een eerste grote telling van de omvang van de archiefcollectie dateert van 2002. De toenmalige situatie inschatten in de oude kluisenzaal van de Visverkopersstraat was niet eenvoudig. De archiefcollectie telde toen 460m. Bij de verhuizing in de zomer van 2003 was het archief aangegroeid tot 504m, de definitieve versie van het eerste archievenoverzicht werd in juni 2004 afgesloten met 520m. Waar toen 140 archiefbestanden werden geteld, berusten er vandaag 282 bestanden, goed voor 1475m archief. Daarbij komen nog de verzamelingen. Daar is de groei iets minder spectaculair. Alle bestanden – archief of verzameling – staan samen met de bewaarbibliotheek op drie compactussen in het depot.

Parallel met de fysieke omvang in meters en de visuele evolutie van kluisenzaal tot open depot, veranderde ook de collectie op inhoudelijk vlak. In het eerste decennium kwamen eerder 'losse stukken' binnen: affiches, programmaboekjes, boeken, catalogi, gidsen, langspeelplaten, voorwerpen. De oprichters en beheerders van het eerste uur waren zelf milde overdragers. Onder de eerste archiefbestanden zijn die van Dis Verstraete, Cilia Van der Spurt en van de Brusselse Zwemvereniging terug te vinden. Gedurende de jaren tachtig werden verenigingsarchieven geschonken naar aanleiding van samenwerkingsverbanden met Vlaams-Brusselse organisaties. Dit gebeurde vaak ter gelegenheid van een herdenking, jubileum, tentoonstelling... De echt grote archiefoverdrachten (ca. 20m) begonnen vanaf ca. 1990. Heel wat koepelorganisaties bestonden toen een twintigtal jaar, moesten soms

Programma van de Consciencefeesten te Brussel, 1912

[BE AMVB 194/Muziekfonds van Brussel]

Boterhammen in de stad op het Spanjeplein [BE AMVB 196]

verhuizen of zagen dat het archief heel wat ruimte in beslag nam. Uiteraard begon het historisch besef van de Brusselse Vlamingen ook een rol te spelen.

Omdat de archieven en de verzamelingen vrij sterk verwant zijn, werd in het verleden geopteerd om die verzamelingen ook in het archievenoverzicht op te nemen. Ook vandaag geldt dit nog. Daarom besteedt dit artikel eerst aandacht aan de archieven op zich, maar komen ook de verzamelingen voor een keer uitgebreider aan bod. In tegenstelling tot een archief dat organisch groeit en waar de herkomst en context belangrijk zijn voor de ontsluiting van het archief, is een verzameling een kunstmatig samengesteld geheel van documenten. Weliswaar bijeengebracht volgens een bepaald criterium, maar zonder rekening te houden met de herkomst of de context waarin die documenten tot stand kwamen.¹

ISAD(G)

Het AMVB ontsluit de archieven zoals het hoort volgens de General International Standard Archival Description, in de archiefwereld afgekort tot ISAD(G). Dit is een internationale norm om op een eenduidige manier archieven te registreren en te beschrijven. Belangrijk is om de inhoud van de archieven en de context waarin het archief werd gevormd vast te stellen en te verklaren. De archivistiek heeft zo zijn eigen regels en principes en die zitten in de ISAD(G)-beschrijvingen

¹ *Archiefterminologie voor Nederland en Vlaanderen*, nr. 6 en nr. 7. ISAD(G), p. 9.

verwerkt. Het beschrijven van een archief gebeurt altijd van algemeen naar bijzonder, van het hoogste naar het laagste niveau. Dit betekent – ook binnen het AMVB – dat eerst het archief in zijn geheel wordt beschreven en dat men hiërarchisch afdaalt naar deelarchieven en vervolgens naar stukken. De archivistiek durft al eens moeilijke termen gebruiken, maar over het algemeen maken de archivariissen niet graag al te veel woorden vuil: wat op een hoger niveau wordt beschreven, wordt een trap lager niet meer herhaald. Belangrijk is natuurlijk wel dat die onderste niveaus steeds gekoppeld zijn aan de hogere beschrijvingen. Alleen wat relevant is op een bepaald niveau wordt daar ook beschreven en wordt op een lager niveau niet meer herhaald.

De ISAD(G)-beschrijving bestaat uit 26 velden met een minimum van zes te beschrijven velden. Dankzij die minimumbeschrijving kunnen de meest noodzakelijke gegevens over een archiefbestand snel worden verwerkt. Op zijn beurt is het vervolledigen van de 26 velden vaak voldoende om archieven van beperkte omvang te ontsluiten.

Elke beschrijving geeft de identificatie van het archiefbestand. De minimumvelden voor de beschrijvingen zijn: referentie, titel, archiefvormer, datering, omvang van de beschrijvingseenheid en beschrijvingsniveau. Het AMVB gebruikt deze beschrijvingsmethode ook voor de verzamelingen (zie verder).

ISAAR(CPF)

Een andere standaard die steeds meer ingang vindt, is de International Standard Archival Authority Record for Corporated Bodies, Persons and Families of ISAAR(CPF). Deze standaard biedt een format om de archiefvormer op een eenvoudige en geautoriseerde manier te beschrijven. Ook hier zijn een minimum aan velden in te vullen: soort entiteit (organisatie, persoon of familie), de geautoriseerde naam van de entiteit, de bestaansperiode en de identificatiecode. Momenteel past het AMVB dit toe via de ODIS-databank.²

Het AMVB bewaart en ontsluit archieven van Vlaamse organisaties, personen en familie. Hierin herkent u de CPF – Corporated Bodies, Persons and Families – uit de ISAAR-standaard. Een eerste indeling van de archieven volgens deze categorie lijkt logisch, maar is niet zo vanzelfsprekend.

² www.odis.be

volgende pagina's:
Guldensporenviering op de Grote Markt, vermoedelijk 1985. Chris Lomme presenteert, Juliaan Wilmots dirigeert. [BE AMVBVERZ 09]

Corporated Bodies

Het Vlaamse cultuurleven in Brussel telt uiteraard heel wat 'corporated bodies', m.a.w. organisaties.³ ISAAR(CPF) definieert een organisatie als 'een samenwerkingsverband of groep van personen, geïdentificeerd door een specifieke naam en handelend of in staat te handelen als een eenheid'.⁴ De verenigingsarchieven die in het AMVB berusten, passen hier uiteraard perfect onder. Misleidend voor ons is dat het woord organisatie meer professionalisme oproept dan het woord vereniging. Plaats je de KVS op hetzelfde niveau als de Bergspelers van Ukkel?

Er was natuurlijk al archieftheoretisch leven voor ISAAR(CPF). Grasduinen in oudere literatuur helpt soms bij het omschrijven van begrippen. Herman Coppens spreekt in *De ontsluiting van archieven*⁵ van collectiviteiten of corporaties waarbij hij een onderscheid maakt tussen georganiseerde en niet-georganiseerde collectiviteiten. Georganiseerde collectiviteiten kennen we onder de benaming organisaties, instellingen of instituten en hebben rechtspersoonlijkheid; niet-georganiseerde worden omschreven als groepen personen, vakbonden, werk- of actiegroepen enz.⁶ Zowel privaat- en publiekrechtelijke rechtspersonen of natuurlijke personen als groeperingen van natuurlijke personen die zelfstandig handelen uit hoofde van zijn/haar activiteiten of vervulling van zijn/haar taken, maken archief aan en komen in aanmerking als archiefvormer⁷.

Wanneer is een organisatie dan archiefvormer? Een eerste criterium is dat de archiefvormer met een eigenaam identificeerbaar moet zijn en zo als entiteit herkend kan worden. Officiële oprichtingsakten verlenen naam aan publiek- en privaatrechtelijke rechtspersonen. Voor een doorsnee vereniging kan dat echter een mondelinge afspraak zijn, wat het identificeren van de archiefvormer er niet gemakkelijker op maakt. De identiteit van de archiefvormer wordt echter niet aangetast bij een naamsverandering of een statuutwijziging, met uitzondering van een ingrijpende verandering in bevoegdheden.⁸ De zelfstandigheid van handelen

is een tweede criterium. De archiefvormer heeft een eigen opdracht, bevoegdheid of doelstelling – tegenwoordig zal men spreken van missie en visie – en draagt hiervoor verantwoordelijkheid. Voor overheidsinstellingen zijn die taken en bevoegdheden vastgelegd in de wet- en regelgeving. Voor particuliere organisaties zijn de doelstellingen terug te vinden in de zogenaamde statuten. De zelfstandigheid van handelen ligt ook in het opstellen van stukken, het voeren van briefwisseling en het notuleren van besluiten.⁹ Dit geldt ook voor een privépersoon ongeacht de maatschappelijke functie die hij/zij uitoefent¹⁰.

Het archief van de Bergspelers met zijn ene omslag staat dus op hetzelfde niveau als het archief van de KVS met zijn 80 strekkende meter. Uiteraard hebben we wel de mogelijkheid om de Vlaams-Brusselse organisaties verder in categorieën in te delen (zie verder).

Personen en families

Ofschoon deze begrippen voor zich spreken, is een strikte scheiding tussen organisatie- en persoonsarchieven nog niet helemaal correct door te voeren. Het Vlaams-Brusselse netwerk maakt het er niet gemakkelijker op: heel wat personen zijn terug te vinden in verschillende organisaties. Door hun engagement bij meerdere verenigingen lijken ze soms alom tegenwoordig. De combinatie van of de afwisseling in mandaten is niet ondenkbaar. Het komt dus geregeld voor dat bij overdracht van een persoonsarchief ook verenigingsarchief meekomt. Enig onderzoek is nodig om die verschillende archiefdelen te onderscheiden en na te gaan in hoeverre het gaat om afzonderlijke archiefvormers en in hoeverre het in hoofdzaak (volledige) organisatiearchieven betreft. Familiearchieven lijken op het eerste zicht hiertegen bestand, maar dat is slechts schijn. Grondig onderzoek is steeds nodig.

Aangezien het ontsluiten van archieven arbeidsintensief is, zijn er sinds het eerste overzicht al aanpassingen moeten gebeuren wat indelingen of wat juiste naamgeving van het archief betreft. En dit zal zich uiteraard in de toekomst blijven voordoen. Er zijn immers verenigingsarchieven onder de naam van de overdragende voorzitter, secretaris of penningmeester geregistreerd.

De presentatie van deze categorie van archieven is eenvoudig, in die zin dat die strikt alfabetisch is. Indien reeds geweten is of een bepaald persoonsarchief ook organisatiearchief in zich draagt, wordt in het overzicht van de organisaties hiernaar verwezen.

³ ISAAR (CPF): *Internationale Norm voor Archivistische Geautoriseerde Beschrijvingen van Organisaties, Personen en Families*. Vertaling van de tweede uitgave. Antwerpen-Leuven-Amsterdam, 2006.

⁴ ISAAR (CPF), p. 11.

⁵ COPPENS (Herman). *De ontsluiting van archieven. Richtlijnen en aanbevelingen voor de ordening en beschrijving van archieven in het Rijksarchief*. Brussel, 1997.

⁶ COPPENS, *Op. cit.*, p. 81.

⁷ 'Een archiefvormer is een persoon, groep personen of een organisatie die zelfstandige archiefvorming als een van zijn activiteiten heeft.' Het begrip archiefvorming staat op zijn beurt voor het geheel van procedures en handelingen waarbij archiefbescheiden tot stand komen en in een archief worden opgenomen. Zie: *Archiefterminologie voor Nederland en Vlaanderen*, nr. 13 en 14. *Archiefbeheer in de praktijk*, 0500-4. COPPENS, *Op. cit.*, p. 80-81.

⁸ COPPENS, *Op. cit.*, 82.

⁹ COPPENS, *Op. cit.*, 84-85.

¹⁰ Deze privé-persoon vormt zo een persoonlijk archief. *Archiefbeheer in de praktijk*, 0500-5.

Indeling van de archieven in het AMVB

Het AMVB heeft een vrij goed afgebakend profiel: geografisch gezien is dat wat onder het Brussels Hoofdstedelijk gewest valt, inhoudelijk/thematisch gezien zoals het Vlaams erfgoeddecreet het vermeldt: het documenteren van de Nederlandstalige aanwezigheid in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad.¹¹

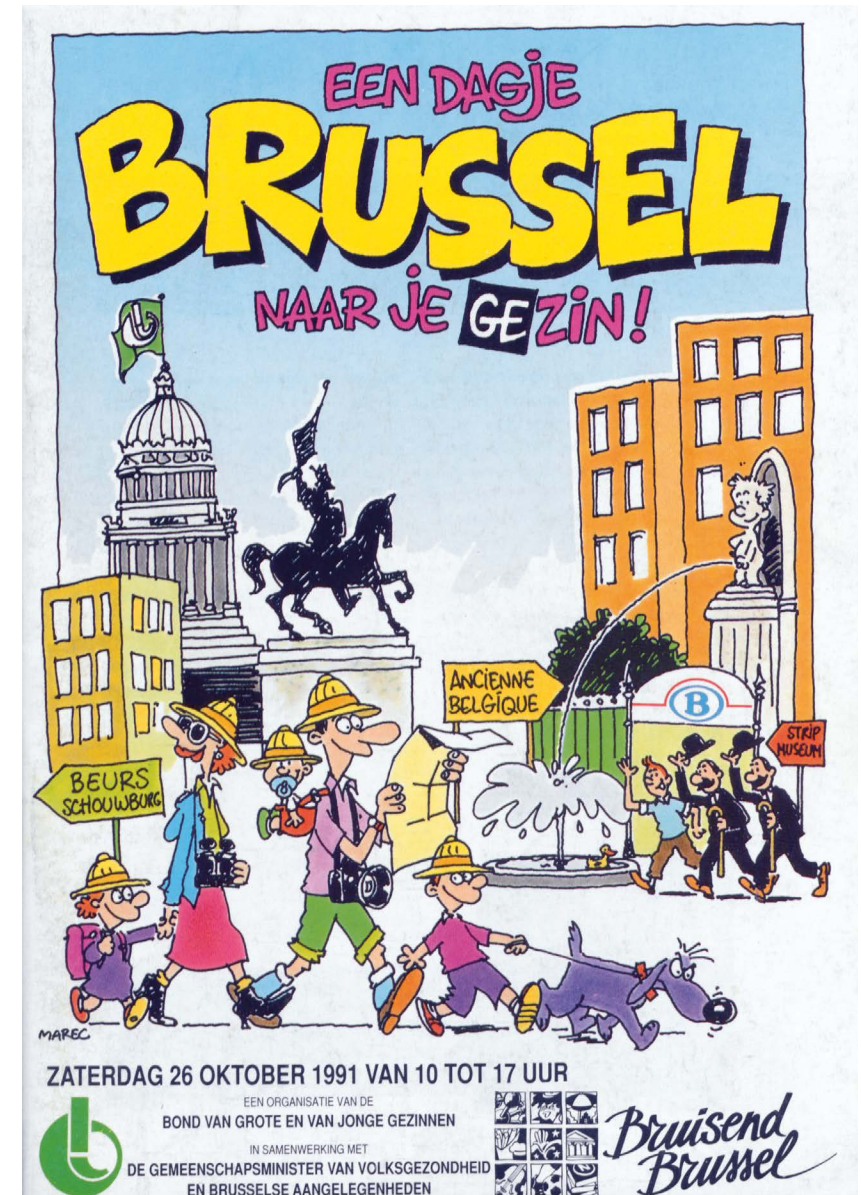
De gemeenschapsopbouw en de culturele uitbouw die de Brusselse Vlamingen de laatste 40 jaar hebben bewerkstelligd, geeft bij het zoeken naar een indeling toch een beetje kopzorgen: heel wat vrijwilligersverenigingen/-initiatieven zijn ondertussen geprofessionaliseerd. De archieven van die organisaties hebben in hoofdzaak betrekking op het culturele en sociaal-culturele werk van de Vlamingen in Brussel. Op zich zijn dat vage omschrijvingen, maar zowel het culturele als het sociaal-culturele werk zijn een geheel van 'bewuste, doelgerichte en systematische inspanningen die op een (min of meer) systematische wijze worden geleverd'. Het doet niet ter zake of die inspanningen door beroepskrachten of door vrijwilligers gebeuren.¹² Toch hebben we de term vrijwilligersvereniging gekozen voor het digitaliseringproject van 2010. Als begrip is het bij het ruime publiek gekender. Bovendien werd binnen dat project een ruime tijdsperiode bestreken – het oudste stuk dateert van 1852. Het betrof hier dan ook archieven van verenigingen die ontstonden, groeiden en bloeiden op momenten dat er van overheidswege nog geen structurele ondersteuning bestond.

De indeling van de digitale bronnenreeks volgt min of meer de indeling van het oude archievenoverzicht. Dat was hoofdzakelijk gebaseerd op onderzoek en studies voor de periode 1965-1985.¹³ Voor het huidige overzicht werd een nieuwe indeling uitgewerkt. Het grote verschil met de vroegere overzichten is dat die numeriek werden aangeboden in een tekstverwerkingsdocument en dat de systematische indeling van de archieven achteraan terug te vinden was. Die in-

¹¹ kunstenerfgoed.be/ake/view/nl/1374736-Werkingssubsidies.html

¹² HINNEKINT (Huib) en ROELS (Renaat). *Sociaal-cultureel werk in de Vlaamse Gemeenschap. Functies en toekomst van het jeugdwerk, het openbaar bibliotheekwerk en het volkswontontwikkelingswerk*. Leuven-Amersfoort, 1994, p. 4. Het is hier niet de plaats om een gans discours over een correcte definiëring van deze begrippen te beginnen. We zijn gaan spieken in de sociologische literatuur en daar bieden de studies van Renaat Roels en Huib Hinnekint een bijna perfect raamwerk voor de indeling van de archieven die in het AMVB berusten. Uiteraard aangevuld met recentere studies betreffende het middenveld.

¹³ APSKW. *Inventaris 1981 van het Nederlandstalige Verenigingsleven in Brussel*. Brussel, 1982. PARMENTIER (Sabine). *Vereniging en identiteit: de opbouw van een Nederlandstalig sociaal-cultureel netwerk te Brussel* (1960-1986). Taal en Sociale integratie 10. Brussel, 1988. ROELS (Renaat). *Inventaris van de Nederlandstalige sociale en culturele verenigingen in Hoofdstad-Brussel*. Brussel, 1967. De tweede uitgave hiervan volgde in 1971.

deling is intussen achterhaald. De context van de collectie is nu beter gekend, maar ook het Vlaamse middenveld in Brussel is gewijzigd. Uiteraard niet minder verdienstelijk qua indeling, maar het maatschappelijke middenveld is ondertussen grondig gewijzigd evenals de organisaties. De gemeenschapscentra van vandaag zijn bijvoorbeeld niet meer de sociaal-culturele raden en trefcentra van 25 jaar geleden. Vanzelfsprekend zijn er ook organisaties verdwenen zoals een groot deel van de amateurtoneelverenigingen van vóór de Tweede Wereldoorlog, maar er zijn er evenzeer nieuwe ontstaan onder impuls van de Centrale voor het Brussels Amateurtoneel.

De keuze van de indeling is uiteraard bepaald door ons huidige beeld van de maatschappij. Daarin spelen ook indelingen in wet- en regelgeving mee die vanaf de invoering van de culturele autonomie impact hebben (gehad) op de verschillende maatschappelijke structuren en op de ontwikkeling van culturele en sociaal-culturele organisaties in Vlaanderen. Hierdoor is het gevoel van tijdsindeling enigszins verloren. Aan de ene kant worden we misschien ook misleid door het kwantitatieve overwicht van archieven van een bepaalde periode. Aan de andere moeten we daarbij ook rekening houden met het feit dat de privaatrechterlijke archieven ook vrij jong zijn in vergelijking met het AMVC-Letterenhuis dat al 75 jaar bestaat. Daar berust immers een groot deel van de archieven met betrekking tot de Vlaamse Beweging. Die heeft zich steeds langs culturele weg gemanifesteerd. Met de invoering van de culturele autonomie door de staats hervorming van 1970 bleef het nodig de Vlaamse belangen te verdedigen. De culturele autonomie werd ingezet om de Vlaamse identiteit uit te dragen op internationaal vlak. In Brussel werd cultuur ingezet om de Vlaamse identiteit te bevestigen en te versterken. Tijdens de jaren 1970 werd gefocust op de uitbouw van het sociaal-cultureel werk, in de jaren 1980 werden professionele kunsten gestimuleerd.¹⁴ De archieven die in het AMVB berusten zijn uiteraard de bevoorrechte getuigen van die ontwikkelingen.

De hoofdingeling in ons achterhoofd blijft drieledig: archieven van organisaties; archieven van personen en families; verzamelingen. Aangezien we geen nieuwe website uit onze hoed kunnen toveren, trachten we dit overzicht in de structuur van onze bestaande website in te passen. Daarbij dienen we rekening te houden met een aantal kleinschalige factoren zoals bijvoorbeeld overzichtelijkheid van een site en het leesbaar houden van de gegevens. Op dit ogenblik kunnen we op de website in de menubalk niet meer dan twee niveaus creëren. Jammer, maar we trachten het op te lossen door aan de categorieën van deze hoofdingeling zo eenduidig mogelijke termen toe te kennen. Dat heeft als gevolg dat sommige

¹⁴ DE PAUW(Wim). *Minister dixit. Een geschiedenis van het Vlaamse cultuurbeleid*. Antwerpen-Apeldoorn, 2005, p. 93.

categorieën vrij mager tonen, maar het biedt ook de mogelijkheid om bepaalde archieven onder verschillende rubrieken te plaatsen. Wie bijvoorbeeld niet weet dat het Vlaams Onderwijscentrum Brussel (VOC) tot de vier zogenaamde agglomeratiekoepels van de NCC behoort, zal onder die rubriek niet gaan kijken, maar vindt die organisatie wel terug bij onderwijs. Bovendien hebben we de mogelijkheid om koppelingen met de Adlibcatalogus te maken waardoor het aangehaalde voorbeeld van het VOC-archief vrij gemakkelijk kan worden uitgevoerd.

De archieven worden in volgende hoofdcategorieën ingedeeld:

- Overheid, koepels en steunpunten
- Politieke verenigingen en drukkingsgroepen
- Culturele productiehuizen
- Gemeenschapscentra en voorgangers
- Sociaal-cultureel werk
- Jeugdwerk
- Derde leeftijd
- Sport en ontspanning
- Onderwijs en buitenschoolse activiteiten
- Welzijn en hulpverlening
- Buurtwerk en samenlevingsopbouw
- Bedrijven en privéondernemingen
- Personen en families

Die categorieën worden nog verder ingedeeld naargelang het nodig is. Binnen elke indeling worden de archieven alfabetisch geplaatst.

Indeling van de verzamelingen in het AMVB

De groep verzamelingen beslaat een honderdtal meter¹⁵. Hij wordt onderverdeeld in twee grote categorieën: verzamelingen aangelegd door het AMVB en verzamelingen aangelegd door derden.

De verzamelingen aangelegd door het AMVB bestaan uit archiefdocumentatie, knipsels en verzamelingen op basis van brontype. Deze laatste categorie spreekt voor zich: de verzamelingen werden/worden gevormd omdat de bewaring van dat bronnenmateriaal dat specifiek vereist. Affiches moeten bijvoorbeeld zoveel mogelijk worden ontrol of ontvouwen en vervolgens plat worden bewaard. Van deze verzamelingen is nog niet alles ontsloten, maar in de mate van het mogelijk wordt al dan niet met terugwerkende kracht de referentie van de archiefvormer zoveel mogelijk genoteerd.

¹⁵ De verzamelingen van affiches, kaarten en plannen, beeld- en geluidsbanden en kranten is nog niet in deze telling opgenomen. Een groot gedeelte hiervan berust in plankasten.

De categorie van knipsels zegt eveneens genoeg. Die wordt echter niet meer systematisch aangevuld. Google vandaag een gebeurtenis of feit met betrekking tot Brussel en u krijgt op zijn minst de verwijzing naar een of ander krantenartikel. Vroeger werd er in heel wat organisaties en administraties geknipt en geplakt. Denk aan het befaamde *Dossier Brussel* van het CCC. Ook het AMVB beoefende deze praktijk en bezit dergelijke verzamelingen. Wegens tijdsgebrek, vooral voor het klasseren ervan, en door de opkomst van de moderne informatietechnologie werd de verzameling stopgezet. De huidige knipselverzameling biedt ondanks de beperking in tijd een goed beeld van het Brusselse en Nederlandstalige cultuurleven.

Wat is archiefdocumentatie dan? Archivistisch gezien spreekt de term zichzelf tegen, maar in het geval van het AMVB is die toch niet zo onlogisch. De archiefdocumentatie is een verzameling van documentatiemappen die doorheen de jaren van het bestaan van het AMVB werd opgebouwd. De term archiefdocumentatie werd geïntroduceerd door het project *Tegenwoordig in Brussel!*? om die verzameling in het AMVB te kunnen beschrijven.¹⁶ De verzamelingen die hiermee worden aangeduid, bestaan uit onderwerpsmappen die in het verleden werden samengesteld uit documenten afkomstig van verschillende archieven en uit documentatie die het personeel van het AMVB zelf aanbracht. Enkele 'kleine' archieven vormden soms de basis van een onderwerpsmap. Dat was geen probleem in zoverre dat die archiefstukken in kwestie één en dezelfde naam van archiefvormer vermeldden en eigenlijk door toeval op die manier werden samengehouden. Het is echter wel een probleem geworden bij een aantal archiefvormers. Daardoor zijn in het verleden een aantal archieven over de archiefdocumentatie verspreid geraakt¹⁷. Het is wel mogelijk om dit gedeeltelijk te herstellen. Ook hier is het inzicht en de kennis over het ontstaan en de opbouw van die specifieke verzameling belangrijk. Het betreft over het algemeen archieven die niet groter zijn/waren dan 0,5 strekkende meter (4 archiefdozen) én het betreft meestal bestanden die reeds lang in het AMVB berusten. Die 'oudere' documenten zijn meestal ook te herkennen aan de oude inkomnummers die indertijd werden gegeven.

Aanvankelijk vormde de archiefdocumentatie één geheel en stonden alle onderwerpsmappen alfabetisch gerangschikt. Door nieuwe toevoegingen en aanwinsten werden bepaalde onderwerpsmappen te omvangrijk. Het onderwerpverkiezingen kan niet eeuwig een kleine omslag blijven als je federale, gewestelijke en gemeentelijke verkiezingen hebt. Op den duur werden de verzamelingen dan ook

¹⁶ *Eindverslag: Vlaamse Archieven te Brussel cultureel ontsloten: Tegenwoordig in Brussel!* Brussel, 2002, p. 38.

¹⁷ Bij haar oprichting werkte het AMVB volgens de principes die in het AMVC werden toegepast, aangepast aan de Brusselse situatie. *Algemeen jaarverslag 1978 AMVB*.

Toegangskarten voor de eeuwfeestherdenking van Peter Benoit, een organisatie van het Vlaams Verbond voor Brussel in het Paleis voor Schone Kunsten [BE AMVB 223]

Volgende pagina's:

Voorkaft van uitgegeven straatliedjes van Jan De Baets [BE AMVB VERZ 11]

Verbetering van een van de voorbereidende nota's voor het 1^e Congres van de Brusselse Vlamingen dat plaatsvond op 14 juni 1975 [BE AMVB VERZ 01]

Diploma uitgereikt aan Albert Peerenboom door de KVS voor zijn verdienste en ondersteuning [BE AMVB 194]

rechts en ondergrond: Menukaart van het feestmaal voor de 60^e verjaardag van Herman Teirlinck, ondertekend door zijn disgenoten, 1932 [BE AMVB VERZ 01]

gesplitst. Vandaag is die onderverdeeld in vier rubrieken:

- Archiefdocumentatie (Algemeen)
- Archiefdocumentatie Toneel
- Archiefdocumentatie Verkiezingen
- Archiefdocumentatie Wereldtentoonstellingen.

De ontsluiting van de deze verzamelingen gebeurt wanneer de gelegenheid zich voordoet.¹⁸ Het betreft dan het algemene en het toneelgedeelte. Zo kan naar aanleiding van een vraag van een onderzoeker/archiefvormer een onderwerp van de verzameling worden aangevat. Bij inventarisatie van het archief van de Bond der West-Vlamingen werden bijvoorbeeld de 'aanverwante' documentatiemappen – meestal van leden en ereleden – ook ontsloten. Naargelang de inhoud van die mappen worden ze gerelateerd aan de archieven. Ook bij de ontsluiting van het archief van boekhandel Gudrun kwamen interessante documenten over Volksopbeuring en Volksontwikkeling boven. In het geval van de archiefdocumentatie over toneel werden bijvoorbeeld ook al de mappen over de Folies Bergère en de Mallefont ontsloten. Aangezien dergelijke indelingen in het verleden zijn gemaakt wordt hier momenteel niets aan verbeterd. Elke onderwerpsmap krijgt een nummer dat via de Adlibcatalogus is terug te vinden. Indien nog niet ontsloten, blijft het wel mogelijk om de alfabetische lijst van onderwerpsmappen te raadplegen.

De ontsluiting van die onderwerpsmappen gebeurt dan misschien wel ad hoc, maar er zijn zo ook al kleine archiefbestanden opgedoken. Het weinige archief dat er is van het Vlaamsch Verbond voor Brussel, de voorloper van het Comité tot bevordering van het Vlaams leven te Brussel / Vlaams Komitee voor Brussel werd zo teruggevonden. De kerndocumenten kan u reeds digitaal raadplegen.

In tegenstelling tot de categorie van 'verzamelingen aangelegd door het AMVB' is de categorie van 'verzamelingen aangelegd door derden' door externe personen samengesteld uit pure interesse voor een bepaald onderwerp. Ze hebben steeds betrekking op Brussel. Uiteraard dienen dergelijke verzamelingen bij overdracht geordend te zijn door de schenker zelf. Zo is er o.m. de fotoverzameling van Brusselse plekken aangelegd door Frank De Crits en het documentatiebestand over de verkiezingen van Guy Devroede. Deze categorie is ingedeeld in:

- Documentatie over Brussel als hoofdstad en als culturele metropool
- Pers- en knipselverzamelingen over Brussel

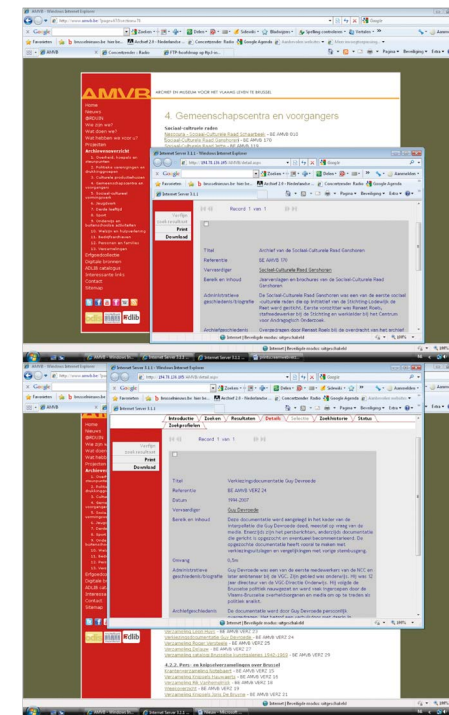
Deze laatste verzamelingen zijn aanvullingen op die van het AMVB.

¹⁸ De manier waarop de ontsluiting in Adlib gebeurt is ook enigszins paradoxaal, maar het is een instrument dat we daarmee voor handen hebben.

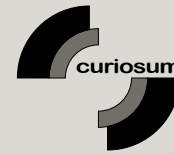
www.amvb.be

Als u nu uit nieuwsgierigheid op onze website een kijkje gaat nemen, is de opzet van dit artikel geslaagd. Klik in de menubalk links op 'archievenoverzicht' en u krijgt de verschillende categorieën te zien. Naargelang de categorie is een verdere indeling mogelijk. Dit is zeker het geval voor een categorie zoals sociaal-cultureel vormingswerk. Naargelang de aanwinsten en de vordering van de ontsluiting is het ook mogelijk dat categorieën die vandaag nog niet zijn onderverdeeld dit binnen een jaar wel kunnen zijn. Per categorie en eventuele onderverdeling staan de archieven alfabetisch. Voor de archieven van Personen en Families is dat al een vrij uitgebreide lijst.

Welk systeem of welke indeling te volgen valt, daar kan over gediscussieerd worden. We moeten voor ogen houden dat de huidige middelen het niet mogelijk maken om het overzicht in de meest ideale vorm aan te bieden. We trachten dan ook creatiever te zijn bij de uitwerking en behouden de mogelijkheid om de categorieën aan te passen en/of uit te breiden indien nodig. Een archievenoverzicht is immers geen statisch gegeven.

Printscreens van de Adlibsteekkaarten via de website

EENAKTERFESTIVAL OM HET URBAIN MUYLDERMANSJUWEEL 1986

Vincent Vandaele

Het AMVB bezit een trofee 'Urbain Muyldermansjuweel' van 1986. Deze trofee werd geschonken door het toneelgezelschap De Kunstvrienden van Brussel. Ze is gemaakt uit aardewerk en staat op een zwart marmeren voet.

In het Tijdschrift van het Koninklijk Nationaal Toneelverbond en de gedigitaliseerde verslagen van de Kunstvrienden van Brussel komen we te weten dat het hier gaat om een trofee die werd uitgereikt naar aanleiding van het Nationale Eenakterfestival, uitgeschreven en georganiseerd door het Koninklijk Nationaal Toneelverbond.

In 1966 richtte het Nationaal Propagandacomité van het Koninklijk Nationaal Toneelverbond van België (KNTV) voor het eerst een nationale prijskamp voor eenakters in. Provinciale schiftingsreeksen – enkel Oost- en West-Vlaanderen, Antwerpen en Brabant kwamen aanvankelijk aan bod – moesten een winnaar opleveren die dan voor de nationale wedstrijd werd geselecteerd. Een jaar later besliste het hoofdbestuur van het KNTV dit eenakterfestival in het teken te stellen van de nagedachtenis aan haar betreurde algemeen voorzitter Urbain Muyldermans die in 1962 overleden was. Dit als een blijvende erkenning voor de vele diensten die hij voor het KNTV en het amateurtoneel bewezen heeft. Met de schaal wilde men tevens de uitstraling van de toneelspeelkunst door liefhebbers een oprechte erkentelijkheid geven. De trofee moet ook de samenhang onder de aangesloten toneelverenigingen en de regionale verbonden symboliseren.

Alhoewel men de schaal zo mooi mogelijk wilde vormgeven, is ze omwille van haar grauwwijze kleur en aparte zuilvorm toch niet zo bijzonder imposant of esthetisch te noemen. Toch was het juweel een zeer benijdenswaardig object waar jaarlijks verschillende toneelverenigingen naar meedongen. De schaal is rond om rond geornamenteerd met verschillende theaterfiguren. Deze acteurs met maskers verzinnebeelden de vele facetten die een toneelspeler of -acteur kan uitbeelden en de poses die daarvoor aangenomen worden. Bovenaan is de trofee opnieuw versierd met maskers.

Maar wat zijn 'eenakters' nu eigenlijk en hoe is het festival georganiseerd?

De naam zegt het al deels zelf, eenakters zijn toneelstukken bestaande uit één akte of bedrijf. Dit in tegenstelling tot een tweesprakenfestival waar twee evenwaardige

Muyldermans in gezelschap van andere leden van het inrichtend comité voor de tentoonstelling Toneelleven in Mechelen, die in 1927 plaats ter gelegenheid van het vijfde Landjuweel.

V.l.n.r.: Hyacinth Coninckx, Henri Dierickx, Urbain Muyldermans, Emiel Buskens

[Herkomst van de foto: Stadsarchief Mechelen SME001000707]

rollen gelijktijdig worden gebracht. Eenakters moeten dus over een samengebalde kracht bezitten omdat alles binnen een kort bestek moet gebeuren. De eenakter waarmee wordt deelgenomen moet ten minste drie sprekende rollen bevatten en er moet opgetreden worden met eigen spelers, die ten minste één jaar lid zijn van de vereniging.

Alvorens een acteur van een theater- of toneelgezelschap mag deelnemen aan het nationale festival moeten er (provinciale) schiftingsreeksen doorlopen worden. De Nationale Eindwedstrijd vindt telkens plaats minimum twee weken voor de Landdag in de provincie Antwerpen. De uitslag van de wedstrijd wordt bekendgemaakt tijdens de Landdag en de prijzen worden daar overhandigd. De winnaar van de eindwedstrijd bekommt als wisseltrofee het Urbain Muyltermansjuweel. De laureaat ontvangt eveneens een blijvend aandenken waarvan het AMVB dus één in het bezit heeft. Aan elke deelnemende kring, gerangschikt voor de finale, wordt een diploma van verdienste toegekend. Voor de Nationale Eindwedstrijd werd in 1986 aan de eerste een geldsom van 2500 BEF gegeven, de laatste (vierde) kreeg een som van 1000 BEF. Wanneer zij niet in eigen stad optraden, kregen de deelnemende kringen aan de finale een vaste vergoeding van 1000 BEF. Wanneer ze wel in eigen stad optraden, ontvingen ze 750 BEF. De auteursrechten voor de finale vallen ten laste van de inrichters.

Op 3 mei 1986 organiseerde het KNTV samen met de Oostendse toneelvereniging Spiegel, laureaat van het festival in 1985, het eenakterfestival. De wedstrijd vond plaats in zaal Cenakel. Zoals reeds gesteld wonnen de Kunstvrienden van Brussel het festival. Dat was met het stuk *Adieu Dr. Picot* van Lode Verstraete in een regie van Stef Robberechts. Toch stelde de jury achteraf dat men niet van een hoogstaand festival of sterk deelnemersveld kon spreken. In haar motivatie besloot de jury als volgt: 'Dr. Picot werd geen hoogvlieger wegens de talrijke onvolmaaktheden, maar het doorgaans juiste inzicht van de regisseur en het evenwichtig acteren van de vertolkers hebben de opvoering herleid tot een aanvaardbare en degelijke prestatie.' Als laureaat van het Urbain Muyltermansjuweel van 1986 mochten de Kunstvrienden van Brussel het KNTV vertegenwoordigen op het eenakterfestival te Amsterdam. Dit internationaal vermaarde festival werd in september 1986 in het Cultuurhuis De Brakke Grond georganiseerd. In de gedigitaliseerde verslagen uit het ledenblad uit 1986 van de Kunstvrienden van Brussel kunnen we passages lezen van hoe de deelnemers uit Brussel deze culturele belevenis ervoeren. Op welke plaats de Kunstvrienden eindigden wordt helaas niet vermeld.

En wie was Urbain Muyltermans nu eigenlijk?

Zoals reeds hierboven aangegeven was Urbain Muyltermans tot 1962 de algemeen voorzitter van het Koninklijk Nationaal Toneelverbond. Na zijn overlijden werd hij opgevolgd door Jules Poffé naar wie ook een trofee voor een tweesprakenfestival werd genoemd. Over die trofee en de persoon Jules Poffé verscheen

KON. NATIONAAL TONEELVERBOND
NATIONALE WEDSTRIJD EENAKTERS
URBAIN MUYLDERMANS JUWEEL

reeds een curiosumartikel in *Arduin* van mei 2010.

Urbain (Urbanus Jan Baptist Frans) Muyltermans werd op 4 juli 1883 te Mechelen geboren. Hij was boekhouder van beroep en eveneens liberaal volksvertegenwoordiger (1946-1949), senator (1949-1950) en provinciaal senator (1954-1958). Vanaf 1938 werd hij algemeen voorzitter van het Koninklijk Toneelverbond van België. Gedurende vele jaren trad hij zelf op als toneelacteur en schreef ook verschillende toneelwerken. Hij was tevens jurylid in vele toneelwedstrijden en maakte zich ook verdienstelijk als regisseur. Sedert 1922 was hij lid van de Koninklijke Commissie van Toezicht op het Landjuweel. Op 14 mei 1962 overleed de heer Muyltermans op 79-jarige leeftijd in het O.L.V.-ziekenhuis te Mechelen. Geroemd voor zijn gepassioneerde en niet aflatende bijdragen en inspanningen om het Vlaams liefhebberstoneel te bevorderen, werd in 1967 de trofee voor het eenakterfestival naar hem genoemd.¹

¹ 'Sterfgeval de h. Urbain Muyltermans'. In: *De Brusselse Post*, jg. 12, (1962), nr. 6, p. 7. VAN MOLLE (Paul). *Het Begisch Parlement* (1894-1972). Antwerpen-Utrecht, 1972, p. 250. www.liberaalarchief.be geraadpleegd op 4 april 2011.

Affiche van het eenakterfestival voor het Muyltermansjuweel, 1985 [BE AMVB VERZ 08]

ARCHIEF TE GAST

VTI VLAAMS THEATERINSTITUUT

Bart Magnus

Het Vlaams Theater Instituut is het steunpunt voor professionele podiumkunsten in Vlaanderen. Het dankt zijn ontstaan in 1987 aan een unieke bundeling van krachten van makers, organisatoren en critici, allen overtuigd van de noodzaak aan een constante reflectie op de podiumpraktijk. Tot op vandaag reikt VTI contexten aan, het herhaalt en herschrijft steeds opnieuw het verhaal van de podiumkunsten.

Een professionele podiumpraktijk steunt op vlot toegankelijke informatie over de podiumkunsten, over organisaties en kunstenaars, hun carrières en hun werk, over de evoluerende praktijk in een internationale en maatschappelijke context. Als documentatie- en onderzoekscentrum ziet VTI het als zijn taak om deze functie op te nemen binnen het Vlaamse podiumkunstenveld.

De kern van de documentatiewerking bestaat uit de registratie van alle Vlaamse producties in de databank: producenten en coproducenten, cast, premièredatum en -plek en buitenlandse tournees. Deze databank wordt dag na dag aangevuld met nieuwe informatie, die we oppikken uit websites van gezelschappen, flyers, seizoensbrochures,... Bij elke première wordt de documentatie opnieuw gecontroleerd en ook op het einde van het seizoen wordt de informatie globaal nog eens herbekeken. Zo bereiken we een zo volledig en precies mogelijk resultaat, waarop de onderzoeksprojecten van VTI kunnen steunen.

Het onderzoek dat we voeren mondt uit in specifieke boekpublicaties, artikels in het driemaandelijks tijdschrift *Courant* en berichten op de website. Daarnaast organiseert VTI ook regelmatig studiedagen en infomomenten voor de sector, waar mogelijk in samenwerking met relevante externe partners. Op die manier wil VTI het debat aanzwengelen en de documentatie en het onderzoek levendig houden en maximaal benutten. Zo organiseerde VTI naar aanleiding van het verschijnen van de jongste veldanalyse op 4 april samen met de andere kunstesteunpunten (VAi, BAM en Muziekcentrum) een presentatie voor de sector met ruimte voor debat en contextualisering van de onderzoeksresultaten.

De documentatiewerking is meer dan een databank alleen: de flyers, brochures, affiches,... die we ontvangen worden verwerkt en blijven naderhand toegankelijk in de bibliotheek. Bij elke première worden organisaties meteen uitgenodigd om de toneeltekst, de video/dvd, de persmap, affiche, foto's en alle andere relevante

documenten door te sturen. Na meer dan twintig jaar zijn die reeksen (hoe onvolledig ook) op zich waardevolle collecties geworden, die niet meer voor actuele informatie worden geconsulteerd, maar omwille van hun waarde als historische bron. Om die reden worden ze ook geconsulteerd door vooral studenten en onderzoekers uit binnen- en buitenland.

VTi is in de voorbije jaren ook een bibliotheekreferentie geworden, dankzij de grondige ontsluiting van de documenten en de aankoop van een heel eigen selectie van boeken en tijdschriften. De integratie van een deel van de bibliotheek van criticus Carlos Tindemans en van het Klapstukfestival zijn ook van doorslaggevend belang geweest in deze evolutie. De bibliotheek biedt onderdak aan een interessante collectie die het brede podiumkunstenveld bestrijkt. Naast een ruime collectie theaterteksten vind je er naslagwerken gaande van cultuurbeleid of cultuurmanagement tot meer kunstfilosofische publicaties, theater, opera, dans, kunsteducatie, vormgeving,... Enkele ruwe cijfers geven een idee van de omvang van de collectie. De bibliotheek biedt onderdak aan bijna 20.000 boeken, circa 98.500 krantenknipsels en 30.000 tijdschriftnummers. Uit deze vakbladen zijn de metadata van meer dan 16.000 artikels ontsloten in de databank. Deze collectie groeit dagelijks aan door de aankoop van nieuwe publicaties en het beperkt opnemen van interessante collectieaanvullende schenkingen.

Sinds vorig jaar staat de nieuwe databank volledig online op <http://data.vti.be>. Dit maakt het mogelijk om vooraf voorbereidend opzoekingswerk te verrichten, zodat bezoekers meteen de relevante documenten kunnen raadplegen of ontlenen. De databank is beschikbaar in drie talen (Nederlands, Frans en Engels). Doordat de collectie en de productiegoegevens die we dagelijks registreren een geïntegreerd geheel vormen in de databank, krijgen bezoekers naast een antwoord op vragen in verband met documenten uit onze collectie ook meteen een context aangegevoerd. Op dit ogenblik biedt de databank de mogelijkheid om te zoeken op personen, organisaties, producties en documenten. Elke vermelding in de databank is een dynamische link, die op meerdere plaatsen kan opduiken. Zo zal een krantenknipsel waarin de voorstelling 'De versie Claus' (een monoloog van Josse De Pauw) wordt besproken op de productiefiche van 'De versie Claus' verschijnen, maar ook op de persoonsfiches van Josse De Pauw en de auteur van het artikel. Elke persoon, organisatie, productie of document is dus een startpunt om door te klikken naar gerelateerde items. De zoekfunctie zal in de loop van dit jaar worden uitgebreid met verdere verfijningsmodaliteiten.

Gevestigd in hartje Brussel – boven Kaaitheater en op een boogscheut van KVS en AMVB – wil VTi een open huis zijn. Je kan komen snuisteren in de collecties maar ook rustig inpluggen en met een kop koffie erbij aan de slag gaan in onze

open ruimte. Na een grondige herinrichting vorig jaar bevinden werkplekken voor de bezoekers zich tussen de werkplekken van de medewerkers. Door die fysieke nabijheid willen we drempels verlagen, zodat medewerkers de bezoekers op een eerder informele manier met raad en daad kunnen bijstaan. De bibliotheek werd gespreid over twee verdiepingen: naslagwerken en repertoireteksten staan op de derde verdieping, krantenknipsels en tijdschriften op de vierde.

Repertoireteksten en de meeste andere boekpublicaties kunnen worden ontleend. Indien nodig kan je de uitleentermijn van drie weken met een eenvoudig telefoontje of mailtje verlengen. Documentatiemateriaal, krantenknipsels en onze rijke collectie tijdschriften kan je enkel ter plaatse inkijken. Op elke verdieping staat een kopieermachine waarvan elke bezoeker gebruik kan maken. Om auteursrechtelijke redenen kan audiovisueel materiaal enkel in de bibliotheek worden bekeken, met uitzondering voor educatief gebruik. Voor alle elementen van deze dienstverlening wordt een jaarlijks lidgeld van vijf euro gevraagd. Hier zit een abonnement op ons tijdschrift *Courant* inbegrepen.

Vanuit de opeenvolgende onderzoeksprojecten PokuMOn, BOM-vl en Archipel heeft VTi sterk geïnvesteerd in kennisopbouw rond digitalisering en digitale bewaring. Digitalisering maakt ook deel uit van de dagelijkse documentatiewerking van het VTi. Stap voor stap worden bedreigde en minder bedreigde materialen uit de videocollectie gedigitaliseerd. Productiegoegevens worden retroactief ingevoerd in de databank en ook krantenknipsels uit de periode 1984-1993 worden gescand en in databank doorzoekbaar gemaakt. Vertrekkend vanuit de bevindingen in Archipel (www.archipel-project.be) wil VTi in de nabije toekomst een voortrekkersrol spelen in digitale archivering en ontsluiting. Tegelijk willen we de podiumkunstensector sensibiliseren om op een doordachte manier om te gaan met hun digitaal materiaal in het licht van archivering en ontsluiting.

De bibliotheek is toegankelijk van dinsdag tot en met vrijdag en dit doorlopend tussen 10u en 18u. Wie op de hoogte wil blijven van onze activiteiten kan zich inschrijven op de tweemaandelijks nieuwsbrief: <http://www.vti.be/nl/nieuwsbrief>. Verder kan je ons ook op Facebook terugvinden. Regelmatig worden hier nieuwe aanwinsten in de kijker gezet. Verder werpt onze Facebookpagina een extra licht op activiteiten, relevant nieuws of interessante documenten die uitgebreider op de website zijn terug te vinden.

Vlaams Theater Instituut vzw
Saintelettesquare 19
B-1000 Brussel
T +32 2 201 09 06

F +32 2 203 02 05
[info\[@\]vti.be](mailto:info[@]vti.be)
www.vti.be
<http://data.vti.be>

COLOFON

Zesmaandelijks tijdschrift van het Archief en Museum voor het Vlaams leven te Brussel vzw

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Wim Van der Elst, Arduinkaai 28 1000 Brussel

HOOFDREDACTEUR

Mariet Calsius

REDACTIE

Stefanie Aertsens, Charlotte Debroux, Patricia Quintens, Wim Van der Elst, Frank Vanhaecke

MEDEWERKERS AAN DIT NUMMER

Dirk Derom, Bart Magnus, Vincent Vandaele

REDACTIEADRES

Arduinkaai 28 1000 Brussel

arduin@amvb.be

VORMGEVING

L-ink

DRUK

epo

ISSN: 1784-3111

Abonnement op *Arduin* en *@rduin*: € 20,00

Losse nummers *Arduin*: € 10,00 (exclusief verzendingskosten)

KBC: 433-1062071-43 – BIC: KREDBEBB – IBAN: BE66 4331 0620 7143

Het AMVB tracht de wettelijke voorschriften inzake auteursrecht toe te passen. Instellingen en personen kunnen contact opnemen met de redactie indien zijn menen rechten te kunnen laten gelden.

AMVB

Arduinkaai 28

1000 Brussel

Tel: 02-209 06 01 – Fax: 02-502 83 21

www.amvb.be

Algemeen: info@amvb.be

Directie: patricia.quintens@amvb.be

Archief: mariet.calsius@amvb.be

Arduin: arduin@amvb.be (redactionele vragen en opmerkingen)

De leeszaal van het AMVB is gedurende de weekdays toegankelijk van 10.00 tot 17.00 uur, gesloten tijdens het weekend en op feestdagen.

Met steun van de
Vlaamse overheid

VLAAMSE
GEMEENS
CHAPSCO
MMISSIE

